

AZƏRBAYCAN

QƏZETİ

*1918-1920-ci illərdə nəşr olunmuş
“Azərbaycan” qəzetinin tam külliyyatı*

20 cildə

IV CİLD

(Yanvar 1919)

AZƏRBAYCAN

QƏZETİ

1918-1920

IV CİLD

(Yanvar 1919)

TRANSLİTERASİYA EDƏNLƏR

Mehdi Gəncəli

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Azad Ağaoğlu

Filoloq, tərcüməçi

ELMİ REDAKTOR

Teymur Kərimli

Akademik

**ADA Universitetinin
təşəbbüsü və dəstəyi ilə nəşr edilir.**

MÜNDƏRİCAT

Ön söz

Oxucuların diqqətinə

Nömrə 76 (1 yanvar 1919).....	1
Nömrə 77 (2 yanvar 1919).....	21
Nömrə 78 (3 yanvar 1919).....	41
Nömrə 79 (5 yanvar 1919).....	61
Nömrə 80 (6 yanvar 1919).....	81
Nömrə 81 (7 yanvar 1919).....	101
Nömrə 82 (8 yanvar 1919).....	121
Nömrə 83 (9 yanvar 1919).....	141
Nömrə 84 (10 yanvar 1919).....	159
Nömrə 85 (12 yanvar 1919).....	179
Nömrə 86 (13 yanvar 1919).....	199
Nömrə 87 (14 yanvar 1919).....	219
Nömrə 88 (15 yanvar 1919).....	239
Nömrə 89 (16 yanvar 1919).....	259
Nömrə 90 (17 yanvar 1919).....	279
Nömrə 91 (19 yanvar 1919).....	299
Nömrə 92 (20 yanvar 1919).....	319
Nömrə 93 (21 yanvar 1919).....	339
Nömrə 94 (22 yanvar 1919).....	359
Nömrə 95 (23 yanvar 1919).....	379
Nömrə 96 (24 yanvar 1919).....	399
Nömrə 97 (26 yanvar 1919).....	417
Nömrə 98 (27 yanvar 1919).....	437
Nömrə 99 (28 yanvar 1919).....	457
Nömrə 100 (29 yanvar 1919).....	477
Nömrə 101 (30 yanvar 1919).....	497
Nömrə 102 (31 yanvar 1919).....	517
Adlar göstəricisi	535

ÖN SÖZ

ADA Universitetinin təşəbbüsü və dəstəyi ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Hökumətinin orqanı olan “Azərbaycan” qəzetinin (1918-1920) tam külliyyatı ərəb qrafikalı əlifbadan latın qrafikalı müasir Azərbaycan əlifbasına köçürülərək, lüğət, izahlar, şərhələr və adlar göstəricisi əlavə edilməklə nəşrə hazırlanmaqdadır. Təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, bu istiqamətdə ayrı-ayrı təşəbbüslər olsa da (mərhum professor Şirməmməd Hüseynovun çalışmaları xüsusilə yada salınmalıdır), “Azərbaycan” qəzeti kimi mühüm bir nəşrin müasir oxucu üçün əlçatan olmasını təmin edəcək bu səviyyədə bir iş, 30 illik müstəqillik dövründə həyata keçirilməmişdir.

“Azərbaycan” qəzetindəki materiallar Azərbaycan Cümhuriyyətinin bilavasitə tarixini əks etdirir. Qəzetin səhifələrində Azərbaycan Hökumətinin qərarları, Parlament üzvlərinin çıxışları, paytaxtda və bölgələrdə baş verən hadisələrin təfərrüatları, müxtəlif təhlillər, xatirələr öz əksini tapıb. Günümüzdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edən Qarabağ, Zəngəzur bölgələrinə dair materiallar oxucularda böyük maraq doğuracaqdır. Eləcə də, Azərbaycan Cümhuriyyətinin xarici dövlətlərlə münasibətləri, dövrün ab-havası müfəssəl şəkildə qəzetin səhifələrində əks olunub. Ümumiyyətlə bu qəzetin transliterasiyası Azərbaycan Cümhuriyyəti tarixşünaslığında yeni bir səhifə açacaq və gələcək tədqiqatlar üçün mühüm stimül olacaqdır.

İlk dörd nömrəsi Gəncədə, sonrakı nömrələri Bakıda nəşr edilən “Azərbaycan” qəzetinin 15 sentyabr 1918 – 28 aprel 1920 tarixləri arasında 443 nömrəsi çapdan çıxmışdır. Qəzetin redaktorları müxtəlif vaxtlarda Ceyhun bəy Hacıbəyli, Şəfi bəy Rüstəmbəyli, Üzeyir bəy Hacıbəyli və

Xəlil İbrahim kimi dövrün qabaqcıl ziyalıları olmuşdur. Qəzet əksəriyyətlə 4 səhifə həcmində çıxsa da, bəzi nömrələrdə səhifələrin sayı fərqlilik göstərir. Hər səhifədəki sütunların sayı və səhifələrin ölçüsü, qəzetin çap olunduğu 19 ay yarımliq müddət ərzində bir neçə dəfə dəyişmişdir.

“Azərbaycan” qəzetinin nüsxələri Azərbaycan Respublikasının Milli Arxiv İdarəsində, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Arxivində, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Siyasi Sənədlər Arxivində, Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda və Azərbaycan Milli Kitabxanasında pərakəndə halda saxlanmaqdadır.

Qəzetin müasir oxucu üçün əlçatan olması tariximizin Cümhuriyyət dövrü kimi zəngin səhifəsinin öyrənilməsi baxımından çox əhəmiyyətlidir. Azərbaycan xalqının tarixi mirasını qorumaq və gələcək nəsillərə ötürmək işinə töhfə verməkdən ADA Universiteti qürur duyur.

Hafiz PAŞAYEV,
ADA Universitetinin Rektoru

OXUCULARIN DİQQƏTİNƏ

“Azərbaycan” qəzetini transliterasiya edərkən, mətnin orijinallığını qorumaqla birgə, materialların müasir oxucu üçün mümkün qədər anlaşılan olmasına çalışdıq. Bu səbəbdən, bəzi sözlərin imlasını müasirləşdirmək lazım gəldi. Məsələn, “çox” yerinə qəzetdəki kimi “çoq”, “yox” yerinə “yoq”, “etməyi” yerinə “etməgi”, “kimi” yerinə “kibi”, “nömrə” yerinə “numero” və s. yazmaq, oxucunun işini çətinləşdirməkdən başqa bir şeyə yaramayacaqdı. Üstəlik, bu sözlərin fərqli yazılışları qəzetdə bəzən eyni səhifədə yanaşı istifadə edilmiş, yəni imla birliyi prinsipi nəzərə alınmamışdı. Bu qəbildən olan sözlərin müasir yazılışına üstünlük verməyin, daha doğru bir addım olacağına inandıq.

Eyni zamanda, “teatro”, “qəzetə”, “böylə” kimi bəzi sözlərə toxunmadıq. Çünki əvvəla, bu sözlər qəzetdə həmişə eyni cür yazılmışdır; ikincisi də, mütaliəni çətinləşdirmədən dövrün ab-havasını saxlamağa xidmət edir.

Osmanlı türkcəsində və müasir Türkiyə türkcəsində indiki zaman şəkilçisi olan “-yor” qəzetdə qaydasız və pərakəndə bir şəkildə işləndiyi üçün (eyni cümlədə həm “-yor”, həm “-ır, -ir, -ur, -ür” şəkilçisindən istifadə edildiyini görmək mümkündür) mətndən çıxarılmışdır. Şeir parçalarında vəznin pozulmasına yol verməmək üçün “-yor” şəkilçisinin saxlandığı istisnalar da var.

Yer adlarını, fərqli versiyaların işlənməsi baxımından (Bolqarıstan – Bolqariya, Lehistan – Polşa, Macarıstan – Venqriya və s.) qəzetdəki kimi saxladıq, fəqət yazılış baxımından müasirləşdirdik (“Bulqarıstan” yerinə “Bolqarıstan”, “Kiyef” yerinə “Kiyev” və s.). Eləcə də, “Bakü” yerinə bugünkü kimi “Bakı” yazdıq. Soyadı sonluqlarını da (“-of”, “-yef” və s.) müasirləşdirməyi (“-ov”, “-yev” və s.) məqsədəuyğun hesab etdik.

Çətin anlaşılan söz və ifadələr üçün cildin sonuna lüğət əlavə etməyi münasib görmədik. Əvvəla, hər dəfə mütaləni kəsərək lüğətə baxmaq oxucu üçün çətin, ikincisi, bəzi sözlərin bir çox mənası içindən məhz hansının nəzərdə tutulduğunu təyin etmək bəzində oxucu tərəddüddə qala bilər. Çətin anlaşılan söz və ifadələrin necə başa düşülməli olduğunu mətnin içində kvadrat mötərizədə göstərdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlər normal mətndən daha kiçik şriftlə verilmişdir. Məsələn: “...xəstəliklərin bittamam rəf’inə [tamamilə aradan qaldırılmasına] qədər...” Qəzetdəki mətndə səhvən buraxılan sözləri də kvadrat mötərizə içində əlavə etdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlərlə normal mətnin şrifti eynidir. Məsələn: “...Xarici [İşlər] nazirinin...”

Hər nömrədən sonra əlavə edilən “Qeyd və şərhlər”də, oxucular üçün faydalı məlumatlar yer alır. Qəzetdəki mürəttib xətlərindən bəziləri (xüsusilə əhəmiyyətli olanları) də burada göstərilmişdir. Əlbəttə, bütün xətalara göstərmək lazım və mümkün deyildi. Xüsusilə Birinci Dünya müharibəsində Qərb cəbhəsi xəbərlərində keçən toponimlər qəzetdə demək olar ki, həmişə səhv yazılmışdır. Bu toponimlər mümkün qədər bərpa edilmiş, eləcə də “Adlar göstəricisi”nə əlavə edilərkən, toponimin aid olduğu dildəki yazılışı da verilmişdir.

Şeir parçalarında rastlanan çətin anlaşılan söz və ifadələrin lüğəti də “Qeyd və şərhlər” bölməsində verilmişdir.

Cildin sonunda “Adlar göstəricisi” verilmişdir. Mətnədəki bütün şəxs, yer, dövlət, xalq, qurum, idarə, təşkilat, şirkət və s. adları, hətta bəzi xüsusi terminlər “Adlar göstəricisi”nə daxil edilmişdir.

Mehdi Gəncəli

Azad Ağaoğlu

ADLAR GÖSTƏRİCİSİ

Abbas Aslan oğlu: Gəncə qəzasının Dəllər kəndinin sakini. 58

Abbas Cəfər oğlu: Gədəbəyin Miskinli kəndinin sakini. 58

Abbas Səhhət: bax. Səhhət, Abbas

Abbaszadə, Mirzə Abbas: Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 136

Abşeron 30, 32, 108

“Açıq söz”: Bakıda, 1915-1918-ci illərdə nəşr edilən gündəlik qəzet. Əsası Məhəmməd Əmin Rəsulzadə tərəfindən qoyulmuşdur. 175, 195, 216

Adıgözəlov məktəbi: Gəncədə məktəb. 96

Ağakışibəyov, Fərrux bəy Əlikəşi bəy oğlu (1879-1956): Azərbaycanlı həkim. İrəvan Müəllimlər Seminariyasını, Odessada Novorossiya Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmişdir. 229

Ağaoğlu, Əhməd bəy (1869-1939): Azərbaycanın və Türkiyənin gökəmli ictimai-siyasi xadimi; hüquqşünas, şərqsünas, yazıçı-publisist. Türkçülük hərəkatının ideoloqlarından biri olmuşdur. 7, 9, 14, 161, 299

Ağarı: Cəbrayıl qəzasının kəndi. 17

Ağayev, Fərhad bəy Məşhədi Rəhim oğlu: bax. Ağazadə, Fərhad Məşhədi Rəhim oğlu.

Ağayev, Həsən bəy (1875-1920): Azərbaycanın gökəmli dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının 28 may 1918-ci il tarixli iclası (Azərbaycanın müstəqilliyinin elan edildiyi iclas) Həsən bəy Ağayevin sədrliyi ilə keçirilmişdir. Azərbaycan Parlamenti sədrinin birinci müavini olmuş və Parlamentin sədri Topçubaşov Bakıda olmadığından, Həsən bəy faktiki olaraq Parlamenta rəhbərlik etmişdir. Tiflisdə erməni terroristi tərəfindən qətlə yetirilmişdir. 7, 160, 164, 199, 299, 360, 499

Ağazadə, Əmir: Azərbaycan Səhiyyə Nazirliyinin və Parlamentinin katibi olmuşdur. 160

Ağazadə, Fərhad Məşhədi Rəhim oğlu (1880-1931): Azərbaycanın gökəmli pedaqoqu və publisisti. Şuşada anadan olmuş, Qori Seminariyasını bitirmiş, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində müəllim işləmişdir. Məktəblilər üçün “İkinci il” dərsliyinin müəlliflərindəndir. Dövri mətbuatda çıxış etmiş, həmçinin “Azərbaycan” qəzetinin ən fəal müəlliflərindən olmuşdur. 6, 33, 54, 69, 109, 147, 194, 207, 227, 290, 311, 325, 359, 366, 430

Ağdam 165, 229, 230, 255, 256, 295

Ağdamlı, Əhməd (yaxud Əhməd Ağdamski; 1884-1954): Azərbaycanın opera müğənnisi, teatr və kino aktyoru. Teatr səhnəsində qadın rollarının mahir ifaçısı kimi tanınmışdır. 57, 76, 355, 356, 532

Ağdamski, Əhməd: bax. Ağdamlı, Əhməd.

Ağdaş 58, 60, 349, 520

Ağməscid: Krımın Simferopol şəhərinin əvvəlki adı. Bax. Simferopol.

Ağstafa 33

Axalkalaki (yaxud Axalkalak; Axalkələk): Gürcüstanın cənubunda şəhər. 75, 328, 418, 524

Axalsız (yaxud Axıska; Axaltsixe): Gürcüstanın cənubunda şəhər. 63, 189

Axmetelaşvili, Svimon (1879-1937): Gürcüstanın siyasi xadimi; həkim. Gürcüstan Demokratik Respublikası Müəssislər Məclisinin üzvü olmuşdur. 173, 178

Axnazarov, Pirqulu: Binəqədi müsəlman fəhlələri yığıncağının sədri olmuşdur. 95, 96

Axundov, Hacı bəy: Bakı sakini. 97

Axundzadə, Hacı Mirzə Səlim Mirzə İsmayıl Qasir oğlu (1872-1930): Azər-

baycanın ictimai-siyasi xadimi. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Aprel işğalından sonra İrana mühacirətə getmişdir. 25, 170, 202, 204

Axundzadə, Xeyrulla. 316

Axundzadə, İdris: Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının sədri olmuşdur. 136, 351, 455

Axundzadə, Mirhəsən: “Azərbaycan” qəzetinə məktub yazmışdır. 414

Axundzadə, Molla Abidin: Zabrat kənd sakini. 256

Axundzadə, Nurulla. 316

Axundzadə, Rəşid bəy Hacı Əbdüssalam oğlu (1880-1940): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. 1895-1907-ci illərdə Qafqaz müsəlmanlarının Şeyxülislamı olan Axund Hacı Əbdüssalamın oğlu olmuşdur. Kiyevdə hüquq təhsili almışdır. Salyandan Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə üzv seçilmişdir. 1919-cu ilin fevralından avqustunadək Bakının valisi (qubernatoru) vəzifəsini tutmuşdur. Sovet hakimiyyəti dövründə Sibirə sürgün edilmiş və sürgündə ölmüşdür. 165

Axundzadə, Ruhulla Əli oğlu (1897-1938): Azərbaycan alimi və publisisti, eyni zamanda dövlət xadimi. Sovet dövründə bir sıra partiya və dövlət vəzifələrində işləmiş, 1938-ci ildə güllələnmişdir. 192, 313

Axundzadə, Sürəyya xanım: Gəncədə müəllimə olmuşdur. 100, 136

“Al bayraq”: “Hümmət” partiyasının Bakıda nəşr etdiyi qəzet. 190, 234, 275

Aldərə (yaxud Əldərə): Zəngəzur qəzasının kəndi; indiki Meğri rayonundadır. 83

Aleksandro-Nevski kilsəsi (yaxud Qızıllı kilsə): Bakıda 1898-ci ildə tikilmiş kilsə. Qafqazın ən böyük kilsəsi olmuşdur. 1936-cı ildə sökülmüşdür. 60

Aleksandropol: Qərbi Azərbaycanın (indiki Ermənistan) Gümrü şəhəri. Rus çarı I Nikolayın arvadı Aleksandra Fyodorovnanın şərəfinə 1837-ci ildə Aleksandropol

adlandırılmış və 1924-cü ilə qədər bu adı daşımışdır. 105, 225

Allahverdiyev, Əliheydər (1888-1972): Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 78, 98, 117, 137, 157, 176, 195, 216, 235, 256, 275, 296, 317, 336, 357, 376, 396, 414, 434, 454, 474, 494, 514, 518

Alman, almanlar 62, 67, 128, 172, 210, 247, 248, 257, 259, 305, 348, 349, 421

Almaniya 2, 6, 22, 47, 48, 86, 88, 128, 129, 130, 133, 139, 144, 148, 149, 158, 172, 178, 180, 185, 188, 225, 247, 248, 285, 290, 303, 304, 305, 308, 319, 320, 326, 337, 348, 349, 351, 384, 397, 415, 445, 446, 447, 467, 468, 504, 521

Amerika, Amerika Birləşmiş Ştatları 2, 7, 21, 23, 39, 42, 47, 51, 63, 84, 86, 95, 99, 109, 111, 112, 113, 115, 130, 131, 147, 148, 149, 172, 179, 180, 183, 186, 187, 188, 232, 260, 291, 302, 305, 326, 340, 341, 347, 350, 367, 384, 404, 482, 521, 522

Amet, Jan-Fransua-Şarl [Jean-François-Charles Amet; 1861-1940]: Fransız vitse-admiral. Mudros sazişindən sonra Fransanın İstanbulda Ali komissarı olmuşdur. 65, 447

Amsterdam 22, 48, 188, 303, 325

Anaplı, Əbülhəsən: bax. Anaplinski, Əbülhəsən.

Anaplinski (Anaplı), Əbülhəsən (1894-1921): Teatr aktyoru. Bir sıra teatr trupplarında, o cümlədən Hacıbəyov qardaşlarının teatr dəstəsində çıxış etmişdir. Əsasən komik rollar oynamışdır. Qarabağda qəstrol səfərində olarkən ermənilər tərəfindən xaincəsinə qətl edilmişdir. 76

Andranik: bax. Ozanyan, Andranik.

Andreyevski: Tiflisdə küçə; indiki Georgi Çubinaşvili küçəsi. 107

Andriyevski, Afanasi Mixayloviç (1878-1955): Ukraynanın siyasi xadimi. Ukrayna Xalq Respublikası Direktoriyasının üzvü olmuşdur. Mühacirətə getmişdir. 132

Ankavir: Qarabağın kəndi. 58

Antanta: bax. Etifaf Dövlətləri.

Arakelyan, A.: daşnak, Sentrokaspi Diktaturasının rəhbərlərindən biri. 114

Aram paşa: bax. Manukyan, Aram.

Araz 75, 99, 103, 106, 143, 171, 194, 342, 343, 344

Areşev, Mixail Vasilyeviç (1876 - ?): Rus ordusunda xidmət etmiş, general-mayor rütbəsi almışdır. Daha sonra Ermənistan ordusunda xidmət etmiş, 1921-ci ildə bolşeviklər tərəfindən həbs edilmişdir. 75

Arqun: Şimali Qafqazda çay. 46, 447

Armyanski küçəsi: Bakıda küçə. Sovet dövründə “Qorki küçəsi”, daha sonra “Mirzə İbrahimov küçəsi” adlanmışdır. 18, 38, 58, 78, 98, 115, 117, 137, 158, 176, 195, 216, 235, 256, 275, 296, 317, 336, 357, 396, 434, 454, 474, 494, 515, 533

Artunyan 87

Arzumanov, Mişa: 1918-1920-ci illərdə Qərbi Azərbaycanda və Qarabağda dinc Azərbaycanlı əhaliyə divan tutan daşnak ordularının komandirlərindən olmuşdur. 74

Asiya (qitə) 12, 38, 97, 197, 236

“Aşıq Qərib”: Zülfüqar Hacıbəylinin 1916-cı ildə yazdığı opera. 57, 75, 76, 514, 532

Aşurbəyli, İsa bəy (1878-1938): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi və xeyriyyəçisi. Bakı Şəhər Dumasının və “Nicat” cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsində əsir düşən türk əsgərlərinə yardım edən komitənin işində fəal iştirak etmişdir. Mətbuatda “Həqqi” təxəllüsü ilə çıxış etmişdir. 1938-ci ildə güllələnmişdir. 12

Atamalibəyov, Abbas bəy Seyfulla bəy oğlu (1896-1971): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Milli Şuranın və Parlamentin üzvü olmuşdur. Mühacirətdə yaşamışdır. 204

Atamaliyev, Abbas: bax. Atamalibəyov, Abbas.

Atayev, Məhəmmədrza: Gəncə sakini; “Azərbaycan” qəzetinə məktub göndərmişdir. 76

Avalışvili, Zurab (1876-1944): Gürcüs-

tanın ictimai-siyasi xadimi və diplomatı; hüquqşünas. Gürcüstan Respublikasının Xarici İşlər nazirinin müavini olmuş, Paris Sülh Konfransında iştirak edən Gürcüstan heyətində yer almışdır. 107, 173

Avropa (yaxud Yevropa; qitə) 5, 6, 12, 26, 37, 38, 41, 42, 48, 51, 53, 73, 84, 90, 91, 97, 113, 123, 126, 129, 130, 131, 142, 145, 151, 157, 161, 162, 163, 193, 212, 304, 305, 319, 406, 341, 414, 454, 459, 467, 469, 480, 481, 484, 489, 505, 507

Avstriya 128, 130, 133, 180, 185, 186, 197, 286, 305, 415

Ayn: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalarından biri; Üzeyir Hacıbəyliyə məxsusdur. 13, 20, 287, 298

Ayn. Əlif-zadə: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan. 72

Ayvazov, Həsən Səbri (1858-1938): Krım tatarlarının ictimai-siyasi xadimi; yazıçı və tənqidçi. İstanbulda təhsil almış, İstanbul və Bakı mətbuatında məqalələrlə çıxış etmişdir. 1938-ci ildə Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 66

Ayzeks, Rufus; I Redinq markizi [Rufus Isaacs; 1st Marquess of Reading; 1869-1935]: Britaniyanın dövlət xadimi, hüquqşünas. Ədliyyə sistemində yüksək vəzifələr tutmuş, Birinci Dünya müharibəsi illərində həmçinin diplomat kimi də fəaliyyət göstərmişdir. Daha sonrakı dövrdə Hindistanın general-qubernatoru və Britaniya Xarici İşlər naziri olmuşdur. 99

“Azərbaycan”: 15 sentyabr 1918 – 28 aprel 1920-ci il tarixləri arasında, əvvəlcə Gəncədə və sonra Bakıda nəşr olunan qəzet. 1, 18, 21, 24, 25, 39, 41, 42, 58, 59, 61, 78, 80, 81, 98, 101, 117, 119, 120, 121, 137, 140, 141, 158, 159, 176, 177, 179, 196, 197, 198, 199, 216, 219, 228, 238, 239, 258, 259, 277, 278, 279, 298, 299, 313, 319, 325, 338, 339, 358, 359, 377, 378, 379, 397, 398, 399, 417, 436, 437, 456, 457, 476, 477, 491, 496, 497, 516, 517, 528

Azərbaycan türkləri 2, 242, 362, 410, 510
Azərbaycanlı, azərbaycanlılar 2, 4, 7, 8,
41, 42, 44, 126, 143, 146, 287, 380, 386, 450

Azğur: Gürcüstanın cənubunda Axıska türklərinin yaşadığı kəndlərdən olmuşdur. 53
Aziatski: Bakıda küçə. İndiki Ələvsət Quliyev küçəsi. Aziatski 18, 57, 77, 116, 158, 195, 235, 275, 317

Babayev, Məhəmmədhüseyn: Suraxanı fəhlələrinin fəallərindən olmuşdur. 116

Babazadə, Ələkbər (1893-1943): Azərbaycanlı pedaqoq, alim. İlk təhsilini Gəncədə almışdır. Azərbaycanın müxtəlif yerlərində müəllimlik etmişdir. Dilçilik sahəsində elmi əsərlərin müəllifidir. 158

Babazadə, Həbib (1892 - ?): Ukraynada təhsil alan azərbaycanlı tələbələrdən. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin kargüzarı olmuşdur. 152

Bağdad Dəmiryolu: Anadoluda (Kiçik Asiyada) Konya şəhərindən başlayaraq Bağdada çatan dəmiryolu xətti. Berlindən başlayaraq İstanbuldan keçməklə Küveytə gedən dəmiryolu xəttinin tərkib hissəsi idi. XX əsrin əvvəllərində beynəlxalq siyasətdə mühüm rol oynamışdır. 207

Bağırqan meşələri: Qarabağda yer. 144

Bakayevski (Bakayev): Rusiyanın Orenburq vilayətində kənd.

Bakı (şəhər) 1, 2, 3, 11, 12, 13, 14, 15, 19, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 39, 40, 43, 46, 50, 53, 54, 55, 56, 58, 61, 70, 72, 74, 78, 82, 85, 93, 94, 95, 100, 101, 108, 112, 113, 114, 115, 118, 125, 126, 127, 137, 138, 144, 147, 156, 161, 166, 173, 174, 176, 178, 184, 191, 192, 195, 196, 197, 199, 213, 214, 215, 216, 217, 224, 228, 234, 235, 236, 237, 252, 253, 254, 255, 256, 260, 268, 270, 271, 273, 274, 275, 276, 277, 292, 293, 294, 296, 298, 312, 313, 314, 317, 318, 330, 333, 336, 352, 354, 356, 357, 360, 371, 372, 373, 374, 376, 381, 385, 387, 388, 390, 393, 396, 397, 405, 408, 411, 415, 416, 418, 422, 430, 431, 433, 434, 435, 439, 440, 443, 447, 452, 455, 460, 462, 470,

471, 472, 474, 475

Bakı Bələdiyyə İdarəsi 4, 34, 35, 58, 93, 100, 133, 135, 165, 228, 252, 269, 270, 294, 295, 296, 312, 370, 392, 393, 395, 442, 447, 448, 462, 487, 510, 526, 527

Bakı Birinci realnı məktəbi: bax. Birinci Realnı məktəbi (Bakı).

Bakı İctimai Yiğıncağı (Klub) [Бакинское общественное собрание (клуб)]: Bakıda fəaliyyət göstərmiş xeyriyyə cəmiyyəti. Sədri neft sənayeçisi Qriqori Tsovyanov (Tsovyanov) idi. Cəmiyyətin rəhbərliyində əsasən ermənilər təmsil olunurdular. 196, 216

“Bakı Neft Cəmiyyəti” (Бакинское нефтяное общество): Bakıda 1874-cü ildə Vasili Kokorev və Pyotr Qubonin tərəfindən qurulan neft istehsalı şirkəti. 108

Balaxanı (Bakı) 15, 108, 118, 175, 176, 268, 270, 313, 431, 452, 470, 512

Balfur, Artur [Arthur Balfour; 1848-1930]: Britaniyanın dövlət xadimi. 1902-1905-ci illərdə Baş Nazir, 1916-1919-cu illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. 86, 148, 246, 305

Baloğlan Daşdəmir oğlu: Gəncədə əsgər olmuşdur. 155

Balyand: Azərbaycanın Cəbrayıl rayonu ərazisində kənd. 17

Bammatov, Heydər (yahud Heydər Bammət; 1889-1965): Dağıstanın siyasi xadimi. Sankt-Peterburq Universitetinin Hüquq fakültəsində oxumuşdur. Dağlılar Respublikasının Xarici İşlər naziri olmuş, 1921-ci ildə mühacirətə getmişdir. 28, 46, 50, 473

Baratzadə, Hacı Yaqub: Gəncə ruhənilərindən; Gəncə oğlanlar gimnaziyasının şəriət müəllimi olmuşdur. 16

Basarkeçər: Qərbi Azərbaycanda (hal-hazırda Ermənistan Respublikası ərazisində) yer. Bu ərazidə 1930-cu ildə Basarkeçər rayonu yaradılmış, 1969-cu ildə rayonun adı dəyişdirilərək Vardeniş olmuşdur. 105

Başenni (Başennaya): Bakıda, içəri

şəhərdə küçə; bax. Qala küçəsi.

Batum (yaxud Batumi) 13, 66, 74, 77, 107, 173, 187, 206, 211, 224, 349, 367, 392, 445, 504, 505, 522, 524

Bayrambəyov, Paşa bəy: Araz Türk Cümhuriyyəti hökumətinin və İrəvan Azərbaycanlılarının nümayəndəsi olmuşdur. 85, 167

Bayraməlibəyov, Teymur bəy [1862-1937]: Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, maarifçisi və tarixçisi. Qori müəllimlər seminariyasını bitirmiş, Lənkəranda müəllim işləmişdir. “Müsavat” partiyasının Lənkəran şöbəsinin səri olmuşdur. 50, 52, 394, 412, 451, 491

Bayraməlibəyov, Yusif bəy: “Müsavat” partiyasının Lənkəran şöbəsinin sədri olmuşdur. 202, 335

Belçika 49, 223, 260, 305, 308, 384, 446

“Benkendorf və Kompaniya”: XIX əsrin axırlarında – XX əsrin əvvəllərində Abşeronda neft hasilatı ilə məşğul olan şirkət. 107

Berlin 46, 47, 59, 88, 110, 119, 129, 139, 185, 223, 224, 247, 248, 261, 262, 276, 290, 303, 325, 337, 349, 350, 367, 384, 403, 446, 467, 468, 479

Bern: İsveçrənin paytaxtı. 48, 88, 148, 418

Bertlo, Hanri [Henri Berthelot; 1861-1931]: Fransanın hərbi xadimi; general. 1916-cı ildən Rumıniyadakı fransız hərbi missiyasına başçılıq etmiş, 1918-ci ilin noyabrından Dunay ordusunun komandiri, 1919-cu ilin martından Balkan yarımadasında və Cənubi Rusiyadakı Müttəfiq qoşunlarının baş komandanı olmuşdur. 149
“Bəradərani-Nobel”: bax. “Nobel Qardaşları”.

Bərgüşad: Zəngəzurda çay.

“Bəsirət”: 1914-1920-ci illərdə Bakıda Azərbaycan dilində nəşr edilən qəzet. 234

Biç, Luka Lavrentyeviç (1870-1945): Kuban kazaklarının siyasi və ictimai xadimi. Hüquq təhsili almışdır. Bakıda işləyərkən

Bakı Şəhər Dumasına üzv seçilmiş, 1912-1917-ci illər arasında Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi olmuşdur. 1917-ci ilin Fevral inqilabından sonra Kubana qayıtmış, Kuban Hökumətinin sədri seçilmişdir. Kuban heyətinin başçısı olaraq Paris Sülh Konfransında iştirak etmiş, Kuban Xalq Respublikası süqut etdikdən sonra mühacirətdə qalmışdır. 87, 132

Bibiheybət 15

Biçeraxov, Lazar Fyodoroviç (1882-1952): Rusiyanın hərbi xadimi. İran-dakı Rusiya korpusunda xidmət edərkən, təxminən 1000 nəfərlik bir dəstə yaratmış, ingilislərlə əməkdaşlıq etmişdir. Bakı Komissarları da Qafqaz İslam Ordusuna qarşı Biçeraxovun yardımına müraciət etmişdilər, ancaq daha sonra bolşeviklərlə Biçeraxov arasında ixtilaf meydana gəldi və Biçeraxov öz dəstəsi ilə birgə Dağıstana çəkildi. Sentrokaspi Diktaturası Xəzər dənizindəki hərbi donanmanı Biçeraxovun əmrinə vermişdi. 93, 102, 249, 294, 451, 452

Bierinq 33, 488

Biləcər (yaxud Biləcəri): Abşeronda kənd; hal-hazırda Binəqədi rayonu ərazisində şəhər tipli qəsəbə. 15, 216, 430

Bilgəh 15, 216

Biləcəri: bax. Biləcər.

Binə 15, 216

Binəqədi; Binəqədi dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). Binəqədi 15, 78, 95, 108, 118, 176, 216, 271, 470, 487

Birinci Realnı məktəbi (Bakı) 15, 271, 354, 381, 393, 411, 487

Birja küçəsi (yaxud Birjevaya; Birjevoy): Bakıda küçə; indiki Üzeyir bəy Hacıbəyli küçəsi. 18, 39, 58, 78, 98, 117, 137, 158, 176, 196, 216

Blok, Adam: İngiltərənin Türkiyədəki diplomatik nümayəndəsi olmuşdur. 65

Boğaziçi: İstanbul boğazı (Bosfor) və bu boğazın hər iki tərəfində ter alan ərazilər. 165

Boldırev, Vasili Georgiyeviç (1875-1933): Rusiyanın hərbi xadimi. Rusiyanın Dirçəlişi İttifaqının rəhbər heyətinə daxil olmuşdur. Ümumrusiya Müvəqqəti Hökuməti qoşunlarının baş komandanı idi. 147

Bolqarıstan 128, 139, 306

Bolşaya Krepostnaya: bax. Böyük Qala.

Bolşevik, bolşeviklər 29, 49, 50, 51, 52, 62, 63, 66, 67, 87, 111, 125, 129, 149, 170, 172, 173, 190, 201, 204, 210, 223, 225, 250, 261, 290, 306, 329, 349, 369, 388, 425, 505, 506, 521, 522, 529

Bolşoy Krepostnoy: bax. Böyük Qala.

Bolşoy Minaretski: Bakıda küçə; indiki Asəf Zeynallı küçəsi. 36

Bolşoy Morskoy: Bakıda küçə; indiki Bül-bül küçəsi. 18, 57, 77, 117, 158, 195, 235, 275, 317

“Bolşoy Moskovski”: bax. “Böyük Moskva” mehmanxanası.

“Borba”: 1917-1921-ci illərdə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Rusiya Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyasının orqanı idi. 133, 224, 225, 261

Bölükbaşı, Rza Tofiq: bax. Rza Tofiq.

Böyük Qala: Bakıda, İçərişəhər ərazisində küçə. 94, 271, 370, 526

“Böyük Moskva” mehmanxanası: Bakıda mövcud olmuş mehmanxana, Qoqol küçəsində yerləşmişdir. 18, 38, 57, 78, 98, 117, 137, 158

Brauning, Montequyu Edvard [Montague Edward Browning; 1863-1947]: Britaniya donanmasının admiralı. Birinci Dünya müharibəsindən sonra atəşkəs sazişinin şərtlərinə nəzarət edən Antanta Hərbi Dəniz Komissiyasının sədri olmuşdur. 130

Braziliya 22, 367, 384

Bron: Bakıda fəaliyyət göstərmiş doktor; eyni zamanda Mərkəzi Ev Komitəsində işləmişdir. 93

“Bruno” (“Debur Bruno”): XX əsrin əvvəllərində Abşeronda neft hasilatıyla məşğul olan şirkət. 108

Bukinqem Sarayı [Buckingham Palace]: Londonda Britaniya monarxlarının rəsmi iqamətgahı. 46

Bukovina: Şərqi Avropada tarixi vilayət; indiki dövrdə Ukrayna ilə Rumıniya arasında bölünmüşdür. 66

Burunlu: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. 83

Butayev, Aslambek (1880-1939): Dağlılar Respublikasının Əkinçilik və Dövlət Əmlakı naziri olmuşdur. 28, 474

Buzovna: Bakının kəndlərindən biridir. 15, 216

“C. P.”: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan. 228

Cabaqır: bax. Cabaqiyev, Vassan-Gəray.

Cabaqiyev, Vassan-Gəray (1882-1961): Şimali Qafqazın siyasi və dövlət xadimi; milliyətcə inquşdur. Almaniya təhsil almışdır. İnquş Milli Şurasının sədri olmuş, Şimali Qafqaz Dağlılar İttifaqının (Dağlılar Respublikasının) qurulmasında yaxından iştirak etmiş, İttifaqın Mərkəzi Komitəsinin üzvü və Maliyyə naziri olmuşdur. Dağlılar Respublikasının Müstəqillik Aktının müəllifi və Dağlılar Respublikası Konstitusiyasının müəlliflərindən biri idi. Şimali Qafqazın sovetləşməsindən sonra mühacirətə getmişdir. İstanbulda ölmüşdür. 28, 473

Cabbarzadə, Cəfər: Qafqaz Tələbələri Mərkəzi Komitəsinin üzvü, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin türkçə stenografı olmuşdur. 115

Camalyan, Arşak (1882-1940): Erməni siyasi xadimi. Almaniya təhsil almışdır. Qafqaza qayıtdıqdan sonra jurnalistlik və müəllimliklə məşğul olmuşdur. Ermənistanın Gürcüstandakı səfiri olmuşdur. Daşnak-sutyun partiyasının üzvü idi. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra mühacirətə getmişdir. 12, 37, 38, 189

Cancanbəyzadə, Məhəmməd ağa 72

Cardam: Ağdaş qəzasının kəndi. 58

Cavad Cavanşir: bax. Cavanşir, Cavad.

- Cavad qəzası (uyeşdi) 58, 174
- Cavanşir, Cavad: Zəngəzur müsəlmanları Milli Məclisi sədrinin müavini olmuşdur. 85
- Cavanşir qəzası 165
- Cəbrayıl (yaxud Qaryagin) 17, 56, 256, 272, 312, 373, 386, 387, 498
- Cəbrayıl sülh məhkəməsi
- Cəfər Ələkbər oğlu: Balyand kənd sakini. 17
- Cəfərov, Əliyusif (1901-1938): Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin qərarı ilə ali təhsil almaq üçün xarici ölkələrə göndərilən tələbələrəndən biri. 213
- Cəfərzadə, Əliyusif: bax. Cəfərov, Əliyusif.
- Cəfərzadə, Gövhər xanım: Gəncə gimnaziyasının müəlliməsi olmuşdur. 214
- Cəmiyyəti-Əqvam: bax. Millətlər İttifaqı.
- Cəzair: bax. Əlcəzair.
- Cəziri: bax. İbnül-Əsir Cəziri.
- Corat: Abşeronda kənd; hal-hazırda şəhərli qəsəbə. 118, 137, 528
- “Corc Vaşinqton”: gəmi. 12
- Cuvarlinski, Cavad bəy: Gəncədə maarif müfəttişi olmuşdur. 96
- Çadrovı: Bakıda küçə, indiki Mirzəağa Əliyev küçəsi. 135, 452
- Çanaqqala 186, 283, 285
- Çatalca: İstanbulun qərb rayonlarından biri. 128, 139
- Çex, çexlər 128, 305
- Çelyayev küçəsi: Bakıda küçə; indiki Mirvarid Dilbazi küçəsi. 18
- Çermoyev, Əbdülməcid Tapa (1882-1936): Şimali Qafqaz dağlılarının siyasi xadimi, azadlıq hərəkatı liderlərindən biri, milliyətcə çeçendir. Birinci Dünya müharibəsi illərində “Vəhşi diviziya”nın çeçen alayında xidmət etmişdir. Şimali Qafqaz Dağlı Xalqları İttifaqının qurucularından biri və Dağlılar Respublikasının başçısı olmuşdur. 28, 29, 46, 59, 473
- Çxeidze, Nikolay Semyonoviç (1864-1926): Rusiyanın və Gürcüstanın siyasi xadimi. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin və Gürcüstan Müəssislər Məclisinin sədri olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra müharibəyə getmişdir. 12, 94
- Çiğın dərəsi: Qərbi Azərbaycanda, Vedibasar mahalında, Çiğın kəndi yaxınlığına yer. 105
- Çörçill, Uinston [Winston Churchill; 1874-1965]: Britaniyanın görkəmli dövlət xadimi. 47
- Daqet-Xaçın: Gürcüstan Respublikasının Aşağı Kartli (Kvemo-Kartli) diyarında Tetritskaro (Ağbulaq) bələdiyyəsi ərazisində kənd. 12
- Dağıstan, dağıstanlı 26, 29, 46, 114, 164, 191, 212, 213, 214, 254, 295, 334, 350, 411, 419, 440, 453, 467, 468, 473, 528
- Dağıstan Hökuməti: bax. Dağlılar Respublikası Hökuməti.
- Dağıstani, C.: bax. Hacıbəyli, Ceyhun bəy.
- Dalmatiya: Balkan yarımadasının şimal-qərbində, Adriatik dənizi sahilində tarixi vilayət. 1815-ci ildə Avstriya imperiyasının, 1918-ci ildə Yuqoslaviya krallığının tərkibinə daxil edilmişdir. Müasir dövrdə Xorvatiya və Monteneqro arasında paylaşılmışdır. 186
- Daniels, Cazefus [Josephus Daniels; 1862-1948]: Amerikanın ictimai-siyasi xadimi və diplomatı. 1913-1921-ci illərdə Hərbi-Dəniz Donanması naziri vəzifəsini tutmuşdur. 1933-1941-ci illərdə ABŞ-in Meksikadakı səfiri olmuşdur. 21, 63, 172
- Danimarka 49, 130, 149, 188
- Darablı, Rza (yaxud Rza Darablinski, Rza Hüseynov; 1883-1942): Azərbaycanın teatr aktyoru. “Nicat”, “Səfa”, “Hacıbəyov qardaşları müdi-riyyəti” truppalarında çıxış etmişdir. Moskvada teatr texnikumunu bitirmişdir. 76, 98
- Darablinski: bax. Darablı.
- “Dardanel”: Bakıda, Vorontsovski (indiki İslam Səfərli) küçəsində yeməkhana olmuşdur. 38, 97
- Daşnak, daşnaksaqan 2, 3, 23, 75, 113,

114, 126, 212, 250, 379, 380, 388, 425, 444, 454, 484, 530

“Daşnaksutyun” partiyası 35, 81, 469

Daştəpə: Zəngəzurda dağ.

Davud Ziya: Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 136

Delitsin, Aleksey Petroviç: Cümhuriyyətdən əvvəl Bakı Nəzarət Palatasının sədri və Bakı şəhər Bələdiyyə Şurasının üzvü olmuşdur. Cümhuriyyət dövründə Bakı Bələdiyyəsinin Maliyyə şöbəsinin sədri və Dövlət Nəzarəti Nazirliyinin Dövlət nəzarəti idarəsinin rəisi olmuşdur. Sovet dövründə SSRİ Maliyyə Xalq Komissarlığının Azərbaycanadakı səlahiyyətli nümayəndəsinin müavini olmuşdur. 35

Denikin, Anton İvanoviç (1872-1947): Rusiyanın hərbi xadimi, general-leytenant. Ağ qvardiyanın rəhbər-lərindən olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsində Qərb cəbhəsinin (may-iyul 1917) və Cənub-qərb cəbhəsinin (avqust 1917), Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Könüllü ordunun (aprel 1918 – yanvar 1919) və Cənubi Rusiya Silahlı Qüvvələrinin (yanvar 1919 – aprel 1920) komandiri olmuşdur. 1920-ci ildə mühacirətə getmişdir. 64, 67, 79, 147, 330, 367, 479

D’Esperi, Franşe [Franchet d’Espèrey; 1856-1942]: Fransanın siyasi və hərbi xadimi, marşal. Cənubi Rusiyada Fransanın Ali komissarı olmuşdur. 65, 172

Dəlilməmmədli stansiyası: Azərbaycanda dəmiryolu stansiyası; hal-hazırda Goranboy rayonu ərazisində şəhər. 134

Dəllər: Gəncə qəzasının kəndi. 58

Dərbənd 15, 28, 334, 370, 371, 432

Digah: Abşeronda kənd 15, 216, 528

Dikaya Diviziya 144

Dildarovun evi: Bakıda, Kolyubakin (indiki Nigar Rəfibəyli) küçəsində mülk. 39, 57, 176, 216, 396, 454

Dobritz 248

“Döyçland über alles” [Deutschland über

alles; “Almaniya hər şeydən üstündür”]: Bəstəkar Frans Yozef Haydnın 1797-ci ildə bəstələdiyi musiqiyə Avqust Henrix Hofmanın 1841-ci ildə yazdığı sözlərlə meydana gələn marş. 1922-ci ildə Veymar Respublikasının dövlət himni elan edilmişdir. 1945-ci ildən sonra bir müddət bu marşın ifası qadağan edilmişdir. Almaniyanın birləşməsindən sonra marşın üçüncü bəndi dövlət himni kimi təsdiqlənmişdir. 48

Draqomirov, Abram Mixayloviç (1868-1955): Rusiyanın hərbi xadimi, general. Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmiş, 1917-ci ilin aprelində Şimal cəbhəsindəki Rusiya ordularının Baş komandanı təyin edilmişdi. Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Könüllü orduda və Xüsusi Şurada (Cənub) ali vəzifələr tutmuş, 1918-ci ilin oktyabrından 1919-cu ilin sentyabrına qədər Xüsusi Şuranın sədri (Xüsusi Şura Hökumətinin Baş naziri) olmuşdur. Ağqvardiyaçıların Vətəndaş müharibəsində məğlubiyətindən sonra mühacirətə getmişdir. 67

Dro: bax. Kanayan, Drastamat.

Dzeqvin körpüsü: Gürcüstan ərazisində, Kür çayının üstündən keçən körpü. 107

Ebert, Fridrix [Friedrich Ebert; 1871-1925]: Almaniyanın siyasi xadimi; sosial demokrat. 1918-ci ilin noyabrından 1919-cu ilin fevralına qədər Almaniyanın Baş naziri, 1919-cu ilin fevralından 1925-ci ilin fevralına qədər Almaniya Prezidenti olmuşdur. 48, 110, 128, 259, 290, 303, 351

Eçmiyədzin uyezdi 75, 105, 106, 166, 167, 343

“Exo de Pari” [L’Écho de Paris]: 1884-1944-cü illərdə Parisdə nəşr edilmiş gündəlik qəzet. 186, 351

Elzas-Lotaringiya (Alsace-Lorraine): Günümüzə Şimali Fransada tarixi ərazi. 1871-ci ildə Almaniya birləş-dirilən bu torpaqlar, 1918-ci ildə Fransaya qaytarılmışdır. II Dünya müharibəsində yenə Almaniya tərəfindən ələ keçirilmiş və müharibədən

sonra Fransaya qaytarılmışdır. 130

Eminbəyli, İbrahim (1894-1937): Azərbaycanın müxtəlif şəhərlərində müəllimlik etmiş, Sovet dövründə mətbuat və nəşriyyat sahəsində işləmişdir. 1937-ci ildə güllələnmişdir. 136

Enez: Türkiyənin Ədirnə vilayətində qəsəbə. 128, 139

Erməni, ermənilər 3, 5, 12, 13, 14, 17, 22, 24, 26, 33, 37, 38, 56, 57, 61, 63, 64, 75, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 123, 125, 126, 127, 133, 134, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 164, 166, 167, 168, 173, 175, 182, 187, 189, 190, 202, 203, 204, 205, 212, 222, 228, 229, 230, 251, 255, 260, 263, 270, 273, 274, 281, 286, 287, 292, 293, 294, 307, 313, 314, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 334, 342, 343, 344, 353, 368, 374, 380, 385, 387, 407, 408, 409, 411, 412, 413, 420, 423, 425, 444, 467, 469, 484, 493, 505, 520, 524, 531

Ermənistan; Erməni Cümhuriyyəti 12, 14, 26, 37, 38, 64, 74, 81, 82, 87, 99, 143, 164, 179, 182, 189, 251, 307, 327, 328, 331, 334, 343, 353, 425, 466, 470, 480, 481, 498, 531

Erzberqer, Mattias [Matthias Erzberger; 1875-1921]: Alman yazıçısı və siyasətçisi. Birinci Dünya müharibəsi sonunda atşkəs müqaviləsinin imzalanması üçün Almaniya tərəfindən yaradılan komissiyanın başçısı təyin olunmuşdu. Daha sonra Veymar Təsisçilər Məclisinin üzvü olmuş və Maliyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. Suiqəsd nəticəsində öldürülmüşdür. 22

Etilaf dövlətləri: I Dünya müharibəsinin tərəflərindən biri olan Antanta bloku. Bu blokun aparıcı dövlətləri Böyük Britaniya, Fransa və Rusiya idi. 2, 22, 41, 88, 111, 149, 413

“Etilaf və Hürriyyət” partiyası: Osmanlı dövlətində siyasi partiya. 1911-1913-cü və 1918-1919-cu illərdə ölkənin siyasi həyatında əhəmiyyətli rol oynamışdır. 128, 129

Əbdülzadə, Əbdül: Azərbaycan Cümhuriyyətinin Məclisi-Məbusan İdarəsində stenoqrafist işləmişdir. 1, 159, 449

Ədirnə 128, 139

Əfəndilər: Azərbaycanın Cəbrayıl rayonu ərazisində kənd. 7, 8, 9, 17, 113, 136, 154, 156

Əfəndiyev, Abdullah bəy: bax. Əfəndizadə, Abdulla bəy.

Əfəndizadə, Abdulla bəy İsmayıl əfəndi oğlu (yaxud Əfəndiyev; 1875-1928): Tiflisdə Aleksandr Müəllimlər İnstitutunu bitirmiş, Azərbaycanın bir sıra şəhərlərində müəllimlik etmiş, Şəkidə müəllim kursları və məktəblər açdırmışdır. Şəki Şəhər Bankının və Şəki Şəhər Dumasının sədri olmuşdur. Şəkidən Azərbaycan Parlamentinə üzv seçilmişdir. 25, 183, 241, 302, 316, 459, 483, 503

Əfəndizadə, Bəhlul: Zəngəzur nümayəndəsi. 229

Əfəndizadə, Ələddin: Azərbaycan ziyalısı, müəllim və dərslik müəllifi. 53

Əfəndizadə, Xəlid: Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 136

Əfəndizadə, Muxtar (1880-1975): Azərbaycanın elm xadimi, şərqşünas. 459

Əfəndizadə, Mustafa: Qafqazın müftüsü. 282, 325

Əhməd Rəfiq (Altınay; 1881-1937): Türk tarixçisi, yazıçısı və şairi. Soyadı qanunundan sonra “Altınay” soyadını qəbul etmişdir. 208, 209

Əhməd Rza bəy: Türk Ordusunun Bakıdakı Mərkəz Komandanı. 65

Əhməd Tofiq paşa (Okday; 1845-1936): Osmanlı dövlət xadimi. 1909-cu ildə, 1918-1919-cu illərdə və 1920-1922-ci illərdə Baş nazir olmuşdur. Eyni zamanda Osmanlı dövlətinin axırıncı Baş naziri idi. Soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “Okday” soyadını qəbul etmişdir. 65, 133, 480

Əhmədli 15, 216

“Əhrar” partiyası 7, 10, 25, 95, 241, 246,

301, 303, 322, 323, 503

Əlcəzair (yaxud Cəzair) 132

Əli Oxçu: Zəngəzur qəzasında, hal-hazırda Ermənistanın Qafan rayonunda kənd. 83

Əli Yusif: bax. Yusifzadə, Əli.

Əlif. Əlif: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalarından. 96

Əlinski, Məhəmmədbağır: Azərbaycan aktyoru. Müxtəlif teatr truppalarında çıxış etmişdir. 79

Əliverdibəyov, Bahadır bəy Ələkbər bəy oğlu (1883-1954): Azərbaycanlı həkim. Xarkov Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmişdir. 229

Əliyev, Mirzəağa: bax. Əlizadə, Mirzəağa.

Əlizadə, Mirzəağa (1883-1954): Azərbaycanlı aktyor. “Həmiyyət”, “Nicat” truppalarında çıxış etmişdir. 1924-cü ildən etibarən Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında çalışmış, 1949-cu ildə Xalq artisti adına layiq görülmüşdür. 98, 272

Ənvər paşa (1881-1922): Osmanlı dövlətinin hərbi və siyasi xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin liderlərindən idi. 1914-1918-ci illərdə Osmanlı dövlətinin Hərbi naziri, Baş Qərargah rəisi olmuşdur. Türk xalqlarını birləşdirmək uğrunda mübarizə aparmışdır. 65, 407

Ənzəli: İrənin şimalında, Xəzər dənizi sahilində liman şəhəri. 7, 8, 11, 36, 114

Ərəbli, Hüseyn (yaxud Hüseyn Ərəblinski; 1881-1919): Azərbaycanın teatr aktyoru və rejissoru. “Nicat”, “Səfa”, Hacıbəyli Qardaşları müdiriyyyəti truppalarında çıxış etmişdir. 76, 453

Ərəblinski, Hüseyn: bax. Ərəbli, Hüseyn.

Ərəgit: bax. Ərəkit.

Ərəkit (yaxud Ərəgit): Azərbaycanın İsmayılı rayonu kənd. 71, 234

Ərkivan: Azərbaycanın Masallı rayonu ərazisində kənd. 203, 335, 394, 412

Əsgərlər: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. 83

Əsgərzadə, Mirzə Cəfər: Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 136
“F.”: qəzet; bax. “Forverts”.

Fastov: Ukraynanın Kiyev vilayətində şəhər. 132

Fatmayı: Bakının kəndi 15, 216, 432

Fayn: ada. 148

Feodosiya: Krım yarımadasının cənub-sərqində, Qara dəniz sahilində şəhər. 12

Fələstin 64, 521

Fəramuş xanım: Gəncədə Adıgözəlov məktəbinin müəlliməsi olmuşdur. 96

Fəttahov, Həsən bəy: Gəncə Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. 134

Filankəs: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalarından biri; Hacıbəyli, Üzeyir. 114, 119, 150, 158, 249, 257, 333, 339

Filimonov, Aleksandr Petroviç (1866-1948): Rusiyanın hərbi xadimi; general-leytenant. Kuban Xalq Respublikasının atamanı olmuşdur. 87, 88

Finlandiya: (yaxud Finlanda). Şimali Avropada dövlət. 42, 66, 124, 308

Fişer: Berlin şəhərinin komendantı Velsin adyutantı olmuşdur. 110

Fiume [Fiume] (yaxud Riyeka [Rijeka]): Xorvatiyada liman şəhəri. 187

“Forverts” [Vorwärts] (“İrəli”): Almaniya Sosial-Demokrat Partiyasının orqanı olan qəzet. Əsası 1876-cı ildə qoyulmuşdur. Təqiblərə görə müxtəlif dövrlərdə Leypsiç, Berlin, Praqa və Parisdə nəşr edilmişdir. 110, 185, 186, 325

Fransa 2, 7, 22, 46, 65, 67, 86, 95, 112, 115, 130, 131, 148, 149, 162, 171, 172, 177, 180, 183, 187, 189, 210, 212, 284, 285, 290, 298, 302, 305, 306, 308, 319, 326, 327, 340, 341, 351, 354, 366, 367, 375, 384, 404, 411, 445, 447, 521

Fransız, fransızlar 13, 48, 62, 67, 88, 131, 132, 162, 177, 224, 284, 374, 403, 427, 446, 469, 480, 505, 509, 521

Gegeçkəri, Yevgeni Petroviç (1881-1954): Gürcüstanın dövlət xadimi. Menşevik.

Hüquq təhsili almışdır. Zaqafqaziya Komissarlığının sədri seçilmişdi. Gürcüstan müstəqilliyini elan etdikdən sonra Xarici İşlər naziri, 1921-ci ildə isə Ədliyyə naziri oldu. Gürcüstanın sovetləşməsinin ardından mühacirət etdi. 81, 189, 327, 368, 375

Gəncə (şəhər) 16, 20, 34, 52, 58, 72, 84, 85, 94, 96, 134, 135, 136, 144, 146, 212, 214, 215, 220, 253, 256, 268, 271, 291, 292, 294, 295, 296, 315, 333, 334, 363, 373, 381, 409, 430, 439, 441, 442, 443, 460, 479, 503, 520

Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqı: Gəncədə fəaliyyət göstərmiş müəllimlər ittifaqı. 37

Giltori: ingilis admiralı. 65

Gimnaziçeski: Bakıda küçə, indiki Tolstoy küçəsi. 17, 57, 77, 117, 195, 235, 275, 417

Giorqadze, Qriqol (1879-1937): Gürcüstanın ictimai-siyasi xadimi, hüquqşünas. Xarkov Universitetini bitirmişdir. 26 may 1918 – 13 fevral 1919 tarixləri arasında Gürcüstan Respublikasının Müdafiə naziri olmuşdur. 1937-ci ildə Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 63, 118

Gireyev: Terek kazaklarının rəhbərlərindən olmuşdur. 29

Goradil 15, 216

Goran: Azərbaycanda dəmiryolu stansiyası; hal-hazırda Goranboy rayonu ərazisində qəsəbə. 134

Gorazılı: Azərbaycanın Füzuli rayonu ərazisində kənd. 17

Göyçay 3, 96, 100, 504

Gözəlzadə, Zeynalabdin: Azərbaycan Parlamenti İdarəsində məktub xidmətçisi işləmişdir. 160

Gürcü, gürcülər 12, 26, 39, 63, 64, 83, 86, 93, 104, 107, 108, 112, 144, 145, 146, 173, 189, 210, 211, 219, 221, 224, 225, 230, 251, 260, 261, 262, 263, 264, 270, 281, 287, 307, 327, 328, 329, 348, 364, 368, 375, 394, 395, 412, 413, 414, 419, 420, 437, 438, 439, 443, 444, 445, 459, 460, 467, 469, 473, 485, 486, 493, 499, 508, 510, 512, 523, 524, 525, 526, 529

Gürcüstan 7, 10, 12, 26, 38, 39, 42, 63, 64, 67, 73, 74, 81, 87, 94, 107, 118, 124, 133, 173, 181, 182, 187, 189, 211, 219, 220, 221, 224, 225, 236, 253, 262, 263, 264, 268, 287, 307, 327, 328, 329, 354, 355, 368, 374, 375, 412, 419, 420, 421, 438, 439, 443, 444, 445, 458, 468, 469, 471, 473, 486, 492, 493, 506, 513, 514, 524, 525, 526, 530

Güzdək: Abşeronda kənd. 15, 138

H. R.: “Azərbaycan” qəzetinə yazı göndərmişdir. 77

Haaze, Hüqo [Hugo Haaze; 1863-1919]: Almaniyanın siyasi xadimi, sosial-demokrat. 110, 128, 139, 304

Hacı Pirus: İranda kənd. 88

Hacıbəyli, Ceyhun bəy (yaxud C. Dağıstani; 1891-1962): Azərbaycanlı filoloq, tarixçi, jurnalist və ictimai xadim. Peterburq və Sorbonna universitetlərində təhsil almışdır. “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından olmuşdur. Qəzetdəki yazılarını “C. Dağıstani” imzası ilə nəşr etdirmişdir. Üzeyir Hacıbəylinin kiçik qardaşdır. 18, 39, 58, 78, 98, 118, 139, 158, 176, 196, 217, 236, 256

Hacıbəyli, Üzeyir (1885-1948): Azərbaycanlı bəstəkar, musiqişünas, publisist, pedaqoq və ictimai xadim. Azərbaycanın müasir peşəkar musiqi sənətinin və milli operanın banisi. Dövrünün bir sıra qəzet və jurnallarında, o cümlədən “Azərbaycan” qəzetində məqalə, felyeton, hekayə və miniatürlərlə çıxış etmişdir. “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından biri olmuşdur. Sovet dövründə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rektoru, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü olmuşdur. Azərbaycan SSR-in və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnlərinin musiqisinin müəllifidir. 5, 20, 24, 46, 79, 103, 119, 123, 156, 158, 171, 175, 197, 241, 257, 276, 277, 297, 298, 317, 337, 339, 348, 356, 357, 358, 376, 380, 397, 414, 415, 435, 455, 457, 475, 495, 500, 515, 533

Hacıbəyli, Zülfüqar (1884-1950): Azərbaycanlı bəstəkar. Üzeyir Hacıbəylinin böyük qardaşdır. 75

Hacıqabul: Azərbaycanda şəhər; Hacıqabul rayonunun inzibati mərkəzi. Böyük dəmiryolu və avtomobil yolları qovşağıdır. 32, 40, 164, 204, 205, 292, 293, 298, 337, 430

Hadi, Məhəmməd (Əbdülsəlimzadə; 1879-1920): Azərbaycanlı şair və jurnalist. 17, 97, 157, 195, 235, 275

Hamid, Əbdülhaq (Tarhan, 1852-1937): Türk şairi və dramaturqu; eyni zamanda diplomatik fəaliyyəti də olmuşdur. 177

Hatəmzadə, Əbdülhəmid: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalarından. 75

“Havas”: Fransız xəbər agentliyi. 1835-ci ildə təsis edilmişdir. Frans-press agentliyi [Agence France-Presse] daha sonra “Havas”ın bazasında yaradılmışdır. 22, 65, 290

Helqoland [Helgoland]: Şimal dənizində yerləşən kiçik arxipelaq; Almaniyaya məxsusdur. 130

Helsinki: Finlandiyanın paytaxtı və ən böyük şəhəri. Finlandiya 1809-1917-ci illərdə Rusiya İmperiyasının tərkibində olmuşdur. Rus dilində Hel-sinki şəhərinin adı 1926-cı ilə qədər Helsingfors kimi işlənmişdir. 66, 367

Helsingfors: bax. Helsinki.

Henderson, Artur [Arthur Henderson; 1863-1935]: Britaniyalı siyasətçi; Leyboristlər Partiyasının lideri olmuşdur. 47

Henrix IV [Henri IV; 1553-1610]: Fransa kralı; 1589-1610-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 177

Həsənov, Əliağa (1871-1933): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi; Cümhuriyyət dövründə Maliyyə naziri, Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. “Nəşri-maarif” cəmiyyətinin yaradılmasında və fəaliyyətində yaxından iştirak etmiş, Bakı Şəhər Dumasının üzvü olduğu dövrdə Şollar su kəmərinin çəkilişi və şəhərdəki digər quru-

culuq-abadlıq işlərində xüsusilə böyük xidməti olmuşdur. 212

Həsəntuki: bax. Yessentuki.

Himans, Pol [Paul Hymans; 1865-1941]: Belçikanın dövlət xadimi və diplomati. 1918-1935-ci illər arasında beş dəfə (o cümlədən 1918-1920-ci illərdə) Xarici İşlər naziri olmuşdur. 49

Hindistan 27, 88, 109, 118, 125, 174, 225, 246, 320, 321

Hindli; hindu 113, 290

Hobhaus, Çarlz [Charles Hobhouse; 1862-1941]: Britaniyanın hərbi və siyasi xadimi. 47

Hollandiya 49, 62, 133

Hökməli: Abşeronda kənd. 15, 216

Hökumət teatrı (Azərbaycan) 57, 75, 98, 156, 273, 414, 453, 514, 532

Hövsan 15, 216

Huqenin, Eduard [Edouard Huguenin; 1856-1926]: Bağdad Dəmiryolunun İstanbultdakı direktoru olmuşdur. 207

“Hümmət” partiyası 161, 270, 513

“Hürriyyət və Etilaf” partiyası: bax. “Etilaf və Hürriyyət” partiyası.

“Hürriyyətpərvər Avam Firqəsi”: Osmanlı dövlətində siyasi partiya. 129

“Hürriyyətpərvəran Firqəsi”: bax. “Hürriyyətpərvər Avam Firqəsi”.

Hüseyn Abbas oğlu: Bakıda cinayət üstündə tutulmuşdur. 36

Hüseyn Adinaqulu oğlu 136

Hüseynzadə, Paşa: Gəncədə məktəb müdiri olmuşdur. 97

“X. İ.”: bax. İbrahimov, Xəlil.

Xaçın (Qarabağın mahalı) 374

Xanbudaqzadə, Zəhra xanım: Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 136

Xarçenko: polkovnik. 173

Xarkov 66, 87, 109, 111, 471

Xasməmmədov, Xəlil bəy (yaxud Xasməhəmmədov; 1873-1947): Azərbaycanın dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Rusiya Dövlət

Dumasının, Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində portfelsiz nazir, Ədliyyə naziri, Daxili İşlər naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Azərbaycanın Türkiyədə səfiri təyin edilmiş, Cümhuriyyətin süqutundan sonra Azərbaycana qayıtmamışdır. Siyasi fəaliyyətini mühacirətdə də davam etdirmişdir. 16, 58

Xatısov, Aleksandr İvanoviç (1874-1945): Erməni ictimai-siyasi xadim, “Daşnaksutyun” partiyasının üzvü idi. Müxtəlif dövrlərdə Ermənistanın Baş Naziri, Səhiyyə, Daxili İşlər və Xarici İşlər naziri olmuşdur. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra Fransa və Portuqaliyada mühacirətdə yaşamışdır. 81

Xerson quberniyası: Rusiya imperiyasının quberniyası; indiki Ukraynanın Mikolayev vilayətini, Odessa, Xerson, Dneprepetrovsk və Kirovoqrad vilayətlərinin, eləcə də Dnestryanının bəzi hissələrini əhatə edirdi. 27, 39

Xəlilbəyli, Balabəy: Bakıda, Vorontsovski (indiki İslam Səfərli) küçəsində yerləşən “Dardanel” yeməxanasının müdiri olmuşdur. 38, 97

Xınalı: Bakı quberniyasının kəndi. 58

Xırdalan: Abşeron yarımadasında kənd; 2006-cı ildə şəhər statusu almışdır. 15, 108, 216, 288, 298

Xocahəsən 15, 216

Xorvatiya krallığı: XIX əsrin axırlarından Birinci Dünya müharibəsinin sonuna qədər Slavoniya krallığı ilə birləşdirilmiş Avstriya-Macaristan İmperiyasının tərkibində Xorvatiya və Slavoniya krallığının bir hissəsini təşkil edirdi. 186

Xoşarıya, Akaki (1873-1932): Gürcü sahibkar və xeyriyyəçi. Gürcüstanın elm və mədəniyyət qurumlarına, həmçinin Gürcüstan Demokratik Respublikasının hökumətinə maddi yardım etmişdir. 1921-ci ildən Fransada mühacirətdə yaşamışdır. 173

Xoyski, Fətəli xan (1875-1920): Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucularından biri,

görməli dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Bakı Şəhər Dumasının sədri (1917-1918), Zaqafqaziya Seyminin üzvü və Zaqafqaziya Federativ Respublikasının Xalq Maarifi naziri (1918) olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyətinin ilk hökumətinin sədri seçilmiş, Cümhuriyyət dövründə bir neçə dəfə Baş Nazir, eləcə də Daxili İşlər naziri, Ədliyyə naziri, Xarici İşlər naziri vəzifələrini icra etmişdir. Bolşevik işğalından sonra Tiflisə mühacirət etmiş və orada erməni daşnakları tərəfindən şəhid edilmişdir. 5, 14, 22, 161, 164, 171, 202, 204, 365, 381, 401, 440, 458, 465, 466

Xristianiya [Christiania]: bax. Oslo.

Xudat: Azərbaycanın Xaçmaz rayonu ərazisində şəhər. 114

Xuraman xanım: Gəncədə Adıgözəlov məktəbinin müəlliməsi olmuşdur. 96, 136

İbrahim Cavad oğlu: Bakı quberniyasının Kərədən kəndinin sakini. 58

İbrahim xan (yaxud İbrahim Xəlil xan; 1732-1806): Qarabağ xanı. 249

İbrahimov, Xəlil (Xəlil İbrahim; Xəlil İbrahimzadə; 1892-1938): Azərbaycanlı müəllim, publisist və tənqidçi. Şuşada anadan olmuşdur. Bakıda müəllim işləmiş, müxtəlif qəzet və jurnallarda, o cümlədən “Azərbaycan” qəzetində yazılar dərc etdirmiş, bir müddət “Azərbaycan” qəzetinin “müvəqqəti müdiri” olmuşdur. 1938-ci ildə həbs edilərək güllələnmişdir. 139, 177, 435

İçəri şəhər 78, 98, 117, 137, 157, 176, 195, 216, 235, 256, 275, 296, 317, 336, 357, 376, 396, 414

İdaşkina 117, 157, 196, 235, 275, 316, 356, 396, 434, 474, 514

İql Oyl ənd Şipping Kompani [Eagle Oil and Shipping Company]: Meksika körfəzindən tankerlərlə neft daşıyan gəmiçilik şirkəti. Əsası 1912-ci ildə Uitman Pirson tərəfindən qoyulmuşdu. 40

İqnatius: Finlandiyanın Amerika Bir-

ləşmiş Ştatlarında səfiri olmuşdur. 18

İlyuşkin, Pyotr Fyodoroviç: Bakı Şəhər İdarəsinin və Bakı Şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. 1917-ci ildə Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi və Bakı qubernatoru vəzifələrini müvəqqəti olaraq icra etmişdir. Cümhuriyyət dövründə Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi olmuş, sovet dövründə isə Bakı Şəhər Sovetində müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 34, 296

İngilis, ingilislər 4, 6, 8, 9, 13, 22, 23, 27, 28, 51, 52, 83, 84, 88, 91, 99, 112, 114, 126, 148, 187, 188, 189, 211, 223, 224, 225, 260, 287, 290, 304, 319, 320, 321, 326, 337, 347, 351, 355, 367, 368, 371, 374, 383, 384, 385, 386, 407, 410, 411, 413, 421, 427, 445, 446, 458, 466, 468, 469, 497, 504, 505, 521, 523, 524, 529, 530

İngiltərə 7, 9, 10, 13, 21, 22, 27, 47, 48, 50, 51, 52, 62, 63, 64, 65, 66, 85, 86, 95, 107, 112, 115, 135, 149, 162, 172, 173, 180, 183, 187, 188, 189, 210, 211, 212, 224, 231, 246, 247, 253, 255, 257, 260, 272, 291, 302, 305, 307, 319, 320, 321, 326, 327, 349, 350, 367, 368, 375, 384, 386, 387, 395, 401, 410, 413, 419, 421, 434, 458, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 492, 493, 521

İran 13, 14, 49, 50, 83, 88, 113, 134, 138, 139, 143, 144, 146, 163, 173, 188, 202, 217, 225, 230, 236, 237, 268, 271, 345, 346, 355, 365, 372, 381, 388, 433, 491, 504, 521

İrəvan 2, 56, 74, 75, 81, 82, 83, 85, 86, 103, 104, 105, 106, 134, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 164, 166, 167, 168, 169, 171, 182, 183, 194, 222, 228, 251, 252, 334, 342, 343, 344, 353, 466, 470, 505, 507, 530

İrəvan quberniyası 56, 85, 86, 143, 251

İrlandiya 59, 197

“İrşad”: 17 dekabr 1905 – 25 iyun 1908 tarixləri arasında Bakıda Azərbaycan dilində nəşr edilən qəzet. Redaktoru Əhməd bəy Ağaoğlu idi. 52, 92, 215

İsa Əhməd oğlu: Zaqatala nahiyəsi Muxax kəndinin sakini. 58

İskəndər, Bəyəli oğlu: Gəncə vilayətinin

Şirvan kəndinin sakini. 58

İskəndərzadə: Salyan sakini; “Azərbaycan” qəzetinə yazı göndərmişdir. 77

“İskra”: menşeviklərin 1918-1920-ci illərdə Bakıda nəşr etdikləri qəzet. 22, 35, 61, 88, 125, 389, 390, 430, 458, 459

“İslamiyyə”: Bakıda karvansara tipli mehmanxana. Bazar (indiki Azərbaycan prospekti), Qubernski (indiki Nizami küçəsi) və Poçt (indiki Süleyman Tağızadə) küçələrinə çıxışı olan bina 1918-ci ilin Mart soyqırımında yandırılmış, sonradan bərpa edilmişdir. 18, 57, 77, 117, 157, 195

İsmayılov, Rəşid bəy (1877-1942): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, pedaqoq və publisisti. İrəvan Müəllimlər Seminarıyısında oxumuşdur. Qafqazın müxtəlif yerlərində pedaqoji və publisistik fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. Azərbaycan və tarixi və ədəbiyyatına dair əsərlər yazmışdır. Araz Türk Cümhuriyyəti hökumətinin nümayəndəsi olmuşdur. Sovet dövründə repressiyaya məruz qalmışdır. 85, 167

İstanbul 65, 77, 86, 88, 89, 90, 107, 133, 146, 172, 179, 186, 207, 210, 218, 282, 284, 298, 365, 375, 413, 419, 445, 495, 505

İstanbul Universiteti 77

İsveç 27, 39, 66, 208, 209, 218, 383

İsveçrə 48, 59, 148

İtaliya 65, 95, 172, 186, 187, 210, 224, 298, 304, 305, 350, 367, 384

“İttihad” partiyası: Azərbaycanda siyasi partiya. 1917-ci ildə qurulmuş, 1920-ci ildə dağılmışdır. Lideri Qarabəy Qarabəyli idi. 138, 169

İttihad və Tərəqqi Partiyası 89, 128, 129, 186

Jordaniya, Noy Nikolayeviç (1868-1953): Gürcüstanın dövlət xadimi. Menşevik. Varşavada veterinarlıq təhsili almışdır. Tiflisdən Dövlət Dumasına üzv seçilmişdi. 1918-1921-ci illərdə Gürcüstan Demokratik Respublikasının Baş Naziri olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra mühacirət

etmişdir. 107

Kadıköy: İstanbulun Anadolu (Asiya) hissəsində yer alan rayonlarından biri. 186, 197, 282, 283, 284, 286, 298

Kalandadze (yaxud Kalantadze): Bakı Bələdiyyə İdarəsi adından, Lənkərandan ərzaq tədarükü üçün müvəkkil edilmişdir. 174

Kalantadze: bax. Kalandadze.

Kamenisti: Bakıda küçə; indiki Bəşir Səfəroğlu küçəsi. 115, 152

Kanayan, Drastamat (Dro; 1883-1956): Erməni terrorçu və hərbi cinayətkar; Daşnaksutyun üzvü. Şərqi Anadolu və Qafqazda dinc müsəlman-türk əhaliyə divan tutulmasında xüsusi rolu olmuşdur. 74, 81, 105, 343

Kantemirov, Əlixan Qadoyeviç (1889-1963): Dağlılar Respublikasının siyasi xadimi və diplomatı. Milliyyətçə osetindir. Peterburq və Kiyev Universitetlərində təhsil almışdır. Zaqafqaziya Seyminin üzvü, Dağlılar Respublikasının Azərbaycanadakı diplomatik nümayəndəsi olmuşdur. 27, 28, 29, 214

Karantinni küçəsi: Bakıda küçə. Sovet dövründə “Pioner küçəsi”, daha sonra “Həzi Aslanov küçəsi” adlanmışdır. 175

Karqanov, Qavriil Qriqoryeviç 87

“Kaspi”: 1881-1919-cu illərdə Bakıda rus dilində nəşr edilən qəzet. 23, 61, 76, 355

Kazantseva, Tatyana: Azərbaycan Cümhuriyyətinin Məclisi-Məbusan İdarəsində stenoqrafist işləmişdir. 1

“Kazbek” (fabrik) 108, 433

Kazımbəyov, Qulamhüseyn bəy (1889-1972): Peterburq Universitetində hüquq təhsili almış, Azərbaycanda ədliyyə sistemində işləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə üzv seçilmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra da ədliyyə sistemində müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 19

Kazımzadə, Abbasqulu (1882-1947): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi. Azərbaycan Milli Şurasının və Parlamentin

üzvü olmuşdur. 199, 513

Keçəllər: Pirəkəşkül kəndinin bir hissəsi belə adlanmışdır. 138

Kəndəbil: Zərdab rayonunun kəndi. 96

Kerenski, Aleksandr Fyodoroviç (1881-1970): Rusiya Müvəqqəti Hökumətinin (1917) başçısı. 64, 91, 124, 146

Keşlə: Bakının kəndi olmuşdur; hal-hazırda şəhər tipli qəsəbədir. 15, 92, 199, 216, 526

“Kette”: gəmi. 36

Kiçik Qala: Bakıda küçə. 78, 98, 117, 137, 157, 176, 195, 216, 235, 256, 275, 296, 317, 336, 357, 376, 396, 414, 434, 454, 474, 494, 514, 518

Kiçikxanov, Bayram Niyazi oğlu (yaxud Kiçikxanlı; 1889-1922): Azərbaycanın siyasi xadimi. Zaqatalada maarif müfəttişi işləmişdir. Zaqataladan Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə seçilmiş, eyni zamanda Parlamentin katibi olmuşdur. “Əhrar” partiyasının üzvü idi. 194, 200, 264, 300, 301, 313, 322

Kil [Kiel]: Almaniyanın şimalında şəhər. 130

Kislovodsk 87, 174, 479

Kiyev 66, 67, 88, 111, 148, 419

Klemanso, Jorj [Georges Clemenceau; 1841-1929]: Fransaın dövlət xadimi. 1906-1909 və 1917-1920-ci illərdə Baş Nazir olmuşdur. 22, 62, 86, 147, 187, 305, 383

Kolyubakin küçəsi: Bakıda küçə. Köhnə adı “Qəssabazar” idi. Çar Rusiyası dövründə “Kolyubakin küçəsi” adını almış, daha sonra bolşeviklər tərəfindən “Yefim Saratovets küçəsi” adlandırılmışdır. İndiki adı “Nigar Rəfibəyli küçəsi”dir. 39, 57, 176, 216, 396, 454, 514, 533

“Konkum”: gəmi 88

Konstansa (yaxud Köstəncə): Qara dəniz sahilində Rumıniyaya məxsus liman şəhəri. 65

“Kooperasiya” Xəzəryanı İstehlak Cəmiyyətləri İttifaqı: Cümhuriyyət dövründə

mövcud olmuş istehlak cəmiyyətləri ittifaqı. 93, 269, 333

Kopelioviç, Samuil İzrailoviç: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 18, 38, 57, 77, 97, 376, 396, 415, 434, 454, 474, 494, 514, 532

Kopenhagen: Danimarkanın paytaxtı və ən böyük şəhəri. 11, 47, 48, 185, 329, 385

Kopenhaq: bax. Kopenhagen.

Korgöz: Qaradağ rayonunda qəsəbə. 138

Koroçkin, A. T.: Azərbaycan Cümhuriyyəti Ərzaq Nazirliyinin kassiri olmuşdur. 214

Kotsev, Pşemaxo Tamaşeviç (1884-1962): Şimali Qafqazın siyasi xadimi; Dağlılar Respublikasının Baş naziri olmuşdur. 26, 28, 29, 473, 486

Kozlovskaya, İosifovna Lidiya: Azərbaycan Parlamenti İdarəsində protokol katibi işləmişdir. 159

Köln [Köln]: Almaniyanın qərbində şəhər. 48

Könüllü ordu: Rusiyada Vətəndaş müharibəsi əsnasında, aqvardiyaçı zabitlərin Rusiyanın cənub bölgələrində təşkil etdikləri ordu. 21, 64, 66, 67, 79, 87, 132, 225, 226, 261, 413, 419, 479

Krakov [Kraków]: Polşanın cənubunda, Visla çayı sahilində şəhər. 21

Krasnovodsk: indiki Türkmənistanın Türkmənbaşı şəhərinin 1993-cü ilə qədərki rəsmi adı. 18, 57, 77, 117, 158, 195, 235, 275, 317

Kırım 66, 67, 260, 292, 364, 469, 505

Kronştadt: Rusiyanın şimal-qərbində, Fin körfəzində liman şəhəri. 87, 111, 225

Kuban 21, 87, 88, 132, 186, 329, 367, 471, 505

Kuçnaye, Mixail 95

Kuins-holl [Queen's Hall]: Londonun mərkəzi hissəsində yerləşmiş konsert zalı. 1893-cü ildə tikilmiş, 1941-ci ildə alman təyyarələrinin bombardmanı nəticəsində dağılmışdır. 49

Kutaisi 145

Kürdəxanı 15, 216

Kürdəmir 58, 295

Kürdəmiş: Göyçayın kəndi. 96

Kürkənd: Bakının kəndlərindən; hal-hazırda mövcud deyil. 15, 216

Qafqaz, Qafqaziya 2, 10, 17, 20, 30, 43, 44, 53, 54, 99, 106, 126, 139, 143, 144, 145, 206, 215, 219, 227, 236, 245, 262, 263, 309, 313, 349, 364, 443, 444, 453, 469, 483, 485, 493

Qala küçəsi: Bakıda, İçəri şəhərdə küçə. 18, 38, 57, 77, 97, 117, 137, 157

Qaplanov, Rəşid xan (1883-1937): Azərbaycanın və Dağıstanın siyasi xadimi. Kumık əsillidir. Sorbon Universitetinin (Paris) Hüquq fakültəsini bitirmişdir. İstanbulda müxtəlif təhsil qurumlarında, o cümlədən İstanbul Universitetində dərs demişdir. 1918-ci ilin dekabrından 1919-cu ilin martına qədər Dağlılar Respublikasının Daxili İşlər naziri olmuşdur. Dağıstan Denikin qoşunları tərəfindən işğal edildikdən sonra Azərbaycana gəlmiş, əvvəlcə Maarif və Dini Etiqad (aprel-dekabr 1919), sonra Maliyyə (dekabr 1919 – aprel 1920) naziri olmuşdur. 1937-ci ildə güllələnmişdir. 28, 473

Qara dəniz 12, 187, 224, 225

Qara Məşhədi Hüseyn oğlu: Gəncə sakini. 97

Qarabağ 34, 73, 81, 82, 83, 146, 169, 194, 207, 228, 229, 230, 237, 253, 255, 274, 291, 292, 312, 333, 365, 385, 386, 387, 406, 408, 416, 423, 424, 425, 466, 497, 498, 499, 511, 530

Qarabaqqal: Göyçayın kəndi. 96

Qarabəyli, Qara bəy (1873-1953): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, eyni zamanda həkim və jurnalist; Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü. “Difai” partiyasının rəhbərlərindən, “İttihad” partiyasının sədri olmuşdur. “Həyat”, “İrşad”, “Kaspi” kimi bir sıra nəşrlərlə əməkdaşlıq etmişdir. 166, 301, 303

Qaradağ: Bakının rayonu. 11

Qaragöl: Zəngəzur mahalının kəndi; hal-

hazırda Ermənistan ərazisində Keren kəndi. 83

Qarağan: Ərəş uyezdində (Ağdaş rayonunda) kənd. 58, 60

Qaralar: Cavad qəzasının kəndi. 58

Qaramadyan: Göyçayın kəndi. 96

Qarayev, Əliheydər (1896-1938): Azərbaycanın siyasi xadimi. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonar Bakı Sovetinin sədri, Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının Hərbi Dəniz İşləri xalq komissarı, Əmək xalq komissarı və Ədliyyə xalq komissarı olmuş, bir sıra digər vəzifələrdə işləmişdir. 1937-ci ildə həbs edilmiş, 1938-ci ildə güllələnmişdir. 165, 183, 299

Qars 75, 172, 413, 437, 484, 485, 505, 523, 524, 525, 531

Qasıməli: Abşeronda yer. 138

Qayıbova, Ziba xanım (1889-1964): Azərbaycan generalı Əmir Kazım Mirzə Qacarın qızı, Azərbaycan Hökumətinin İstanbuldakı maliyyə müşaviri Canagir bəy Qayıbovun həyat yoldaşı olmuşdur. İctimai işlərdə fəal iştirak etmişdir. 229

Qayıbzadə, İsmayıl bəy: Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 136

Qazax: Azərbaycanın qərb rayonlarından. 33, 103, 134, 220, 353, 358, 409, 432, 500, 504

Qazıqumuq: Dağıstanda, Lak rayonu ərazisində kənd; indiki Qumuq kəndi. 15, 447

Qəmərli: Qərbi Azərbaycanda, Gərnibasar mahalında yaşayış məntəqəsi; hal-hazırda Ermənistan Respublikası ərazisində Artaşat şəhəri. 99, 106, 343

“Qənaət” cəmiyyəti. 18, 138

Qlazqo [Glasgow]: Şotlandiyanın ən böyük şəhəri və Böyük Britaniyanın ən böyük şəhərlərindən biri. 211

Qobu: Abşeronun kəndlərindən biridir. 15, 216

Qoqol küçəsi: Bakıda küçə 18, 38, 57, 78, 98, 117, 137, 158, 354

“Qolos naroda”: qəzet 88

Qolubyatnikov, Dmitri Vasilyeviç (1866-1933): neftçi-geoloq. Don kazaklarından olan Qolubyatnikov Peterburq Dağ-Mədən İnstitutunu bitirmişdir. Azərbaycanın neft yataqlarında da tədqiqatlar aparılmışdır. 30

Qomel: Belarusun cənub-şərqində şəhər. 173

Qori 145

Qroznı 94

Qruşevski, Mixail Sergeyeviç (1866-1934): Ukraynanın ictimai-siyasi xadimi; tarixçi. Lvov Universitetinin professoru, Ukrayna Mərkəzi Radasının sədri olmuşdur. SSRİ Elmlər Akademiyasının üzvü olmuşdur. 132

“Qruziya”: 1918-1921-ci illərdə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Heç bir partiyanın orqanı olmadığını elan etsə də, bu qəzet əslində gürcü millətçilərinin görüşlərini əks etdirirdi. 11, 219, 220, 221, 263, 264, 287, 395

Quba 3, 15, 29, 32, 174, 212, 214, 233, 256, 273, 433, 452

Qubernski: Bakıda küçə; indiki Nizami küçəsi. 1, 18, 21, 41, 57, 61, 77, 81, 101, 117, 121, 141, 157, 159, 175, 179, 195, 199, 219, 239, 259, 271, 279, 296, 299, 316, 319, 339, 353, 359, 379, 399, 414, 417, 434, 437, 457, 477, 497, 515, 517

“Quran” 59, 297, 415

Lafonten, Jan de [Jean de La Fontaine; 1621-1695]: Fransız yazıçısı və şairi. Ədəbiyyatın demək olar ki, bütün janrlarında yazmaqla birgə, xüsusilə təmsilləri sayəsində məşhur olmuşdur. 53

Lahey: bax. Haaqa. 66, 133

Lahıc 71

Latviya (yaxud Kurlandiya) 39

Ledebur, Georq [Georg Ledebour; 1850-1947]: Almaniyanın siyasi xadimi; sosial-

demokrat. Fəhlə hərəkatının fəal iştirakçısı olmuşdur. 47, 110, 129, 326, 403, 415

Lehistan: Polşanın tarixi adı. (bax. Polşa) 21, 42, 88, 99, 148, 259, 304, 508

Lehvaz: Zəngəzur qəzasında (indiki Meğri rayonunda) kənd. 83

Lermontov 53

Lənbəranski, Cəmil bəy: bax. Lənbəranski, Cəmil bəy.

Lənbəranski, Cəmil bəy (1884-1959): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi; həkim. Kiyevdə tibb təhsili almış, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində həkim kimi işləmişdir. Cavad qəzasından Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə üzv seçilmişdir. 165

Lənkəran 3, 4, 5, 24, 25, 50, 51, 52, 102, 136, 147, 164, 168, 169, 170, 182, 194, 202, 203, 231, 333, 335, 394, 412, 432, 451, 473, 491, 529

Lətifbəyov, Rza (Rza Zaki): Azərbaycanlı pedaqoq və yazıçı. Bakı, Gəncə, Şəki, Göyçay və Batumda müxtəlif təhsil ocaqlarında ana dili və şəriətdən dərs demişdir. Bədii yaradıcılıqla da məşğul olmuş, xüsusilə tarixi mövzularda əsərlər yazmışdır. 98

Ləzgi Süvari Alayı 58

Libava: bax. Liepaya. 27, 39

Libknext, Karl [Karl Liebknecht; 1871-1919]: Almaniya və beynəlxalq fəhlə hərəkatının fəal iştirakçısı, Almaniya Kommunist Partiyasının banilərindən biri. 47, 129, 223, 225, 325, 349, 384, 403

Liepaya: Latviyanın cənub-qərbində, Baltik dənizi sahilində şəhər. 1920-ci ilə qədər “Libava” adlanmışdır. 39

Liflandiya (yaxud Livoniya): Müasir Latviya və Estoniya ərazilərindən bir qismini əhatə edən tarixi bölgə. 1721-ci ildə Rusiya imperiyasına birləşdirilmiş, imperiyanın süqutundan sonra bölgənin cənubu Latviyanın, şimalı isə Estoniyanın tərkibinə daxil olmuşdur. 87

Limburq [Limburg]: Niderlandın cənub-şərqində əyalət. Mərkəzi Maastrixt şəhəridir.

49

Lissabon [Lisbon]: Portuqaliyanın paytaxtı. 188

Lizqar, Konstantin Nikolayeviç: Slavyan-Rus Cəmiyyətinin üzvü; Azərbaycan Cümhuriyyətinin Ərzaq naziri olmuşdur. 24, 60, 191, 205, 217, 233, 252

Lloyd Corc, Devid [David Lloyd George; 1863-1945]: Britaniyalı siyasətçi. 1905-1908-ci illərdə Ticarət naziri, 1908-1915-ci illərdə Maliyyə naziri, 1915-1916-cı illərdə Hərbi nazir olmuşdur. 6 dekabr 1916 – 19 oktyabr 1922 tarixləri arasında Britaniyanın Baş Naziri vəzifəsini tutmuşdur. 48, 49, 86, 147, 246, 305, 320, 321, 383, 447, 468, 505, 521
“Loms”: qəzet. 65

London: Böyük Britaniyanın paytaxtı. 23, 86, 111, 130, 207, 305, 350, 367, 383, 420, 468

Lori 86

Lou, Bonar [Bonar Law; 1858-1923]: Britaniyanın siyasi xadimi. 1916-1921-ci illərdə Mühafizəkarlar Partiyasının lideri olmuş, 1922-1923-cü illərdə Britaniyanın Baş naziri vəzifəsini tutmuşdur. 148

Lublin: Polşanın şərqində şəhər. 88, 99

Lui XIV (yaxud XIV Lüdovik) [Louis XIV; 1638-1715]: Fransa kralı; 1643-1715-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 177

Lutsenko, İvan Mitrofanoviç (1863-1919): Ukraynanın siyasi və hərbi xadimi; hərbi həkim. 1917-ci ildə Odessada Ukrayna Hərbi Radasının sədri, daha sonra Ukrayna Ümumi Hərbi Komitəsinin üzvü seçilmişdir. 1918-ci ildən etibarən Ukrayna Milli İttifaqının Odessa şöbəsinin rəhbəri olmuşdur. 1918-ci ilin dekabrında Ukrayna Xalq Respublikası Direktoriyasının hərbi qüvvələrinin komandiri seçilmişdir. Qırmızı orduyla döyüşdə həlak olmuşdur. 27, 39

Lüdendorf, Erix (Erich Ludendorf, 1865-1937): Almaniyanın hərbi xadimi, general. Birinci Dünya müharibəsinə, 1916-cı ilin avqust ayından etibarən alman ordularını

faktiki olaraq Lüdendorf idarə etmişdir. 130

Lüis [Lewis]: Şotlandiyanın şimal qərbində yerləşən Lüis və Harris [Lewis and Harris] adasının şimal hissəsi. 148

Lüksemburq 49, 308, 348, 349, 384

Lvov 21, 223

“M. Ə.”: “Azərbaycan” qəzetində imza; Rəsulzadə, Məhəmməd Əmin. 125, 182, 221, 286, 300, 321, 323, 342, 361, 402, 439, 459, 478, 519

“M. H.”: “Azərbaycan” qəzetində imza; Zeynallı, Hənəfi. 92, 471

Macarıstan 148

Mahmudbəyov, Həbib bəy (1864-1928): Azərbaycan maarifçisi. Şamaxıda anadan olmuş, Tiflisdə Aleksandr Müəllimlər İnstitutunu bitirmişdir. Bakıda pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuş, bir müddət Sosial Təminat Nazirliyində işləmişdir. 118, 137

Makinski, Abbasəli bəy (1888-1938): Azərbaycanlı hüquqşünas. Kiyev Universitetinin Hüquq fakültəsində təhsil almışdır. Cümhuriyyət dövründə müxtəlif dövlət qurumlarında hüquq məsləhətçisi və xüsusi tapşırıqlar üzrə məmur kimi fəaliyyət göstərmişdir. 1938-ci ildə güllələnmişdir. 167

Makinski, Teymur bəy (1874-?): Azərbaycanın dövlət xadimi. Zaqafqaziya Seyminin Müsəlman fraksiyasının, Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Bir müddət Ədliyyə naziri vəzifəsini tutmuş, daha sonra Ermənistan Hökuməti yanında Azərbaycanın diplomatik nümayəndəsi təyin edilmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətə getmişdir. 167, 342, 502

Malı Krepostnovi: bax. Kiçik Qala.

Mallaçı-xan, Bahadır bəy: Azərbaycanın və Dağıstanın ictimai-siyasi xadimi. 1913-cü ildə Bakıda Qafqaz Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin sədri olmuşdur. Dağlılar Respublikası Hökumətində Ticarət və Sənaye naziri vəzifəsini tutmuşdur. 28, 473

Mançuriya 144

Manukyan, Aram (yaxud Sərkis Ovanesyan; Serj Ovanesyan; 1879-1919): Ermənistanın siyasi xadimi, Daşnaksutyun partiyasının üzvü. Türkiyə ərazisindəki erməni üsyanlarının rəhbərlərindən biri olmuşdur. Ermənistan Respublikasının ilk Daxili İşlər naziri, sonrakı dövrdə Əmək naziri və Müdafiə naziri olmuşdur. 74, 79

Mariinski: Bakıda küçə; indiki Rəsul Rza küçəsi. 18, 38, 138, 152

Martirosov 87

Masazır: Abşeronda kənd. 118, 137

Maşağa: Bakı ətrafında kənd; hal-hazırda şəhər tipli qəsəbə. 15, 216, 433

Mehdizadə, Mirzə Abbas: bax. Səhhət, Abbas.

Merkuryevski küçəsi: Bakı şəhərinin mərkəzində, indiki Zərifə Əliyeva küçəsinin köhnə adı. Keçmişdə Merkuryevski – Zubovski – Şaumyan küçəsi adlarını daşımışdır. 78, 98, 117, 137, 157, 176, 195, 216, 235, 256, 275, 296, 317, 336, 434

Mets [Metz]: Fransanın şimal-şərqində, tarixi Lotaringiya rayonunda şəhər. 48

Mədinə 197

Mədrəseyi-Ruhaniyyə: Gəncədə mövcud olmuş məktəb. 16

Məğfurə xanım (yaxud Mariya Frolovna Yermakova; 1901-1982): Azərbaycan teatr səhnəsinin ilk aktri-salarından biri olmuşdur. Əsl adı “Mariya” olsa da, səhnədə “Məğfurə” adıyla çıxış etmişdir. 76

Məhəmmədhanifə Hacıağa oğlu: Bakıda cinayət üstündə tutulmuşdur. 36

Məhəmmədi: Bakı ətrafında kənd. 15, 98, 216

“Məhəmmədiyyə”: Bakıda mehmanxana; Qubernski (indiki Nizami) küçəsində yerləşmişdir. 57, 175, 195, 296, 316, 414, 434

Məhəmmədov 1, 16, 97, 235, 279, 316, 400

Məhəmmədzadə, Həmid: Müsəlman Tələbələri İttifaqı Mərkəzi Komitəsinin sədri

olmuşdur. 213

Məhəmmədzadə, Mirdaməd: Ramana fəhlələrinin fəallarından olmuşdur. 115, 116

Məhərrəmov, Məhəmməd (1895-1982): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Moskva Universitetində təhsil almışdır. Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Parlamentinin üzvü, Paris Sülh Konfransına göndərilən nümayəndə heyətinin müşaviri olmuşdur. Aprel işğalından sonra mühacirətdə qalmışdır. 86

Məkkə 197

Məlikaslanov, Xudadad bəy (1879-1935): Azərbaycanın dövlət xadimi. Peterburqda mühəndislik təhsili almışdır. Zaqafqaziya Seyminin, Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətində Nəqliyyat və Rabitə naziri, Poçt və Teleqraf naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra da bir sıra vəzifələrdə işləmişdir. Repressiyaya məruz qalmış və həbs düşərgəsində vəfat etmişdir. 74, 155, 206, 323

Məlikaslanov, Teymur bəy: Azərbaycan Dəmiryolu İdarəsinin rəisi idi. 376

Mərdəkan 15, 58, 216, 432, 433

Mərazə: Şamaxı yaxınlığında qəsəbə; indiki Qobustan şəhəri. 94

Mərkəzi Ev Komitəsi: Bakının ehtiyaclarının təmin edilməsi məqsədi ilə şəhər əhalisini polis dairələrinin (sahələrinin) sərhədləri daxilində qurulan ev komitələrində təşkilatlandırılan və bu komitələrin vahid rəhbər orqanı olan qurum. Quruluş yığıncağı 1917-ci ilin dekabr ayının axırlarında keçirilmişdi. 72, 73, 93, 94, 115, 314, 473, 506

Mərzigit: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. 83

Midya: Türkiyənin Qırxlareli vilayətində yerləşən Qıyıköy qəsəbəsinin bolqar mənbələrindəki adı. 128, 139

Midya-Enez xətti: Biricni Balkan müharibəsinin sonunda Osmanlı dövləti ilə

Bolqarıstan arasında sərhə xətti. 128, 139

Mixaelis, Georq [Georg Michaelis; 1857-1936]: Almaniyanın siyasi xadimi. 1917-ci ilin iyul-noyabr aylarında Almaniyanın Reyxkansleri (Hökumət başçısı) olmuşdur. 128, 139

Milan 187

Millətlər Cəmiyyəti: bax. Millətlər İttifaqı.

Millətlər İttifaqı [yaxud Millətlər Cəmiyyəti; Cəmiyyəti-Əqvam; League of Nations]: Birinci Dünya müharibəsinin başa çatmasını rəsmiləşdirən Versal Sülh Müqaviləsi əsasında yaradılan beynəlxalq qurum. 1920-ci ildə yaradılmış, 1946-cı ilə qədər mövcud olmuşdur. 47, 49, 63, 163, 172, 210, 326, 340, 341, 349, 350, 351, 404, 447, 468, 505, 522

Milli: Qərbi Azərbaycanın Vedibasara mahalında yer. 105

Milyukov, Pavel Nikolayeviç (1859-1943): Rusiya siyasi xadimi, eyni zamanda tarixçi və publisist. Konstitusion-Demokratik Partiyasının (Kadetlər partiyası) liderlərindən biri idi. Müvəqqəti Hökumətdə (Rusiya) Xarici İşlər naziri olmuşdur. 64, 107, 179, 187, 197, 264, 304

Minarə: bax. Bolşoy Minaretski.

Mirbağırzadə, Mirabbas: Azərbaycanın publisisti və ictimai xadimi; eyni zamanda İrəvanda və Bakıda kitab ticarəti ilə məşğul olmuşdur. Dövrünün mətbuatında çoxsaylı yazılarla çıxış etmişdir. Əsasən tarix mövzusunda olmaqla bir neçə kitabın müəllifidir. Başçılıq etdiyi heyət Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin Naxçıvanın problemləri ilə tanış olması və bu problemləri aradan qaldırmaq istiqamətində adımlar atılması baxımından çox önəmli rol oynamışdır. 107, 143, 222, 344

Mirəhədzadə, Mirfəttah: Ramana fəhlələrinin fəallarından olmuşdur. 115, 116

“Mizrab”: Üzeyir Hacıbəylinin “Azərbaycan” qəzetində teatr tənqidi mövzulu məqalələrində işlətdiyi imza olmuşdur. 76,

79, 194, 197, 273, 277, 453, 457

Moraçevski, Encey [Jędrzej Moraczewski; 1870-1944]: Polşanın hərbi və siyasi xadimi. Polşa Sosialist Partiyasının liderlərindən biri olmuş, 1918-ci ilin noyabrından 1919-cu ilin yanvarına qədər Baş nazir vəzifəsini tutmuşdur. 148, 158

Moskva 66, 109, 111, 186, 210, 261, 305, 367, 385, 505

Mosul: İraqın şimalında şəhər. 207, 217

Muğan 52, 102, 136, 149, 150, 164, 168, 202, 203, 239, 374, 503

Muxax: Zaqatala nahiyəsinin kəndi. 58

Mustafa Əsgər oğlu: Gəncənin Rəhimli Rza oğlanlarından. 58

Mutki: kürd tayfalarından birinin adı. 49

“Münsif”: bax. Yusifzadə, Mirhəsən Seyid.

Mürsəl paşa (Mürsəl Bakü; 1881-1945): Türkiyənin hərbi və siyasi xadimi. Qafqaz İslam Ordusu ilə birlikdə Bakının azad edilməsi hərəkatında iştirak etmişdir. Türk Qurtuluş Savaşında iştirak etmiş, İzmirə daxil olan ilk türk generalı olmuşdur. Müharibədən sonra Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü seçilmişdir. Soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “Bakü” soyadını qəbul etmişdir. 16, 20

“Müsavat” partiyası 52, 115, 156, 161, 162, 164, 169, 170, 176, 183, 184, 185, 200, 201, 202, 234, 246, 299, 300, 302, 303, 322, 323, 335, 347, 355, 370, 411, 419, 431, 452, 463, 466, 470, 487, 489, 490, 511, 512, 519, 526

Müskürlü: Göyçay rayonunun kəndi. 96

Mütəllibzadə, Əliabbas: bax. Müznib, Əliabbas.

Müzəffərəddin şah (1853-1907): Qacarlar sülaləsindən İran şahı; 1896-1907-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 138

Müznib, Əliabbas (Mütəllibzadə; 1883-1938): Azərbaycan yazıçısı və jurnalisti. Eyni zamanda ədəbiyyatşünas və tərcüməçi kimi də fəaliyyət göstərmişdir. 251

Naxçıvan 56, 75, 84, 99, 105, 106, 142, 166, 167, 230, 343, 344, 409, 466, 531

Nardaran: Bakı ətrafında kənd. 15, 216

Nasoslu: Xəzər dənizi sahilində dəmiryolu stansiyası və qəsəbə. Hal-hazırda Sumqayıt şəhərinin inzibati ərazisinə daxil olan şəhərli qəsəbədir. 1991-ci ildən Hacı Zeynalabdin qəsəbəsi adlanır. 33, 40

“Naşe vremya”: Bakıda nəşr edilən qəzet. 22

“Natsional” mehmanxanası: Bakıda, Olqinski (indiki Məhəmməd Əmin Rəsulzadə) küçəsində yerləşən mehmanxana. 15, 217

Neklyudov: Rus admiralı; Könüllü ordunun Odessa nümayəndəsi olmuşdur. 67

Nemanzadə, Ömər Faiq (1872-1937): Azərbaycanın publisist və pedaqoqu; ictimai-siyasi xadimi. Milliyyətçə Axıska türküdür. 437, 438, 444, 459, 479, 509, 510

Neratov, Anatoli Anatolyeviç (1863-1938): Rusiyanın diplomati. 1910-1916-cı illərdə Xarici İşlər nazirinin müavini olmuş, daha sonra Xarici İşlər naziri vəzifəsini müvəqqəti icra etmişdir. Rusiyanın cənubunda Xüsusi Şura Hökumətinin tərkibində yer almışdır. Fransada mühacirətdə ölmüşdür. 64

Nəcimi əfəndi: “Azərbaycan” qəzetinə məktub göndərmişdir. 194

Nəragən kəndi. 58

Nikolay II (1868-1918): Rusiya imperatoru; 1894-1917-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 118

“Nortern Pasifik” [Northern Pacific]: gəmi. 148

Norveç 49, 188, 329

Novxanı 15, 216, 253, 528

Novo-Bayəzid: bax. Yeni Bayəzid.

Novorossiysk: Rusiya Federasiyasının Krasnodar diyarında, Qara dəniz sahilindəki Tsemesk buxtasında liman şəhəri. Qara dənizin ən böyük limanlarından biridir. 185

“Novruz” mətbəəsi: XX əsrin əvvəl-

lərində Bakıda fəaliyyət göstərən mətbəə. 58, 78, 117, 138, 158, 176

Novruzbəyov, Abdulla bəy: Azərbaycan Parlamenti İdarəsində kuryer işləmişdir. 159
Novruzzadə, Nəsrulla: Bakı Politexnik məktəbinin tələbəsi olmuşdur. 56

Nüvədi: Zəngəzur mahalının Meğri rayonunda kənd. 83

Nyu-York: Amerika Birləşmiş Ştatlarının ən böyük şəhərlərindən biri. 130, 187, 424

“Observer” [The Observer]: Londonda, ingilis dilində nəşr olunan həftəlik qəzet. Bazar günləri çıxır. Əsası 1791-ci ildə qoyulmuşdur. Dünyanın ilk bazar qəzetidir. 111, 119

Odessa: Ukraynanın cənubunda, Qara dəniz sahilində liman şəhəri. 67, 111, 354, 471

“Odesskiye novosti”: 1884-1920-ci illərdə Odessada rus dilində nəşr olunan gündəlik qəzet. 39

Okday, Əhməd Tofiq: bax. Əhməd Tofiq paşa.

Olenskaya, Yeva Nikitiçna (1900-1959): Azərbaycan aktrisası. Qubada doğulmuş, kiçik yaşda ailəsiylə birgə Bakıya köçmüşdür. “Nicat” və “Səfa” truppalarının, “Hacıbəyov qardaşları müdiriyyəti” truppasının üzvü olmuşdur. Uzun müddət Milli Dram Teatrının səhnəsində çıxış etmişdir. 1949-cu ildə Azərbaycan SSR Xalq artisti adına layiq görülmüşdür. 76

Ordubad 82, 83, 84, 99, 230, 334, 345

“Oryol”: sərnəşin gəmisini. 36

Oslo [Oslo] (yaxud Xristianiya; Kristianiya): Norveçin paytaxtı və ən böyük şəhəri. XVII əsrin ortalarından 1925-ci ilə qədər Xristianiya (yaxud Kristianiya) adlanmışdır. 49

Osmanlı, Osmanlı türkləri 2, 76, 81, 82, 84, 98, 99, 113, 139, 143, 144, 166, 167, 177, 180, 209, 218, 285, 286, 298, 318, 337, 495

Ostromenski, İzmail Dmitriyeviç: Azərbaycan Cümhuriyyətinin Məclisi-

Məbusan İdarəsində rusca yazışmalar müdiri işləmişdir. 2

Ozanyan, Andranik (1865-1927): Erməni hərbi. Daşnaksutyun partiya-sının üzvü idi. Başçılıq etdiyi silahlı dəstələr Qarabağda, Zəngəzurdə və Türkiyənin şərqində dinc əhaliyə qarşı törədilən qırğınlarda xüsusilə fəal iştirak etmişdir. 37, 38, 82, 113, 127, 143, 146, 212, 251, 252, 255, 256, 272, 334, 374, 379, 406, 497, 498, 499, 500

Ömər Faiq: bax. Nemanzadə, Ömər Faiq. “P. N.”: qəzet. 67

Paderevski, İqnatsi Yan [Ignacy Jan Paderewski; 1860-1941]: Polşanın ictimai-siyasi xadimi və diplomatı; bəstəkar və pianoçu. 1919-cu ilin yanvar-noyabr aylarında Baş nazir olmuşdur. 158, 367

Parapet (Bakı) 18, 39, 58, 78, 98, 117, 137, 158, 176, 196, 216

Paris: Fransanın paytaxtı. 17, 57, 59, 65, 77, 117, 119, 130, 131, 172, 188, 195, 235, 275, 290, 340, 341, 351, 403, 404, 521, 522

Parsadanovun müalicəxanası (yaxud Parsadanovun azarxanası): Bakıda fəaliyyət göstərmiş tibb müəssisəsi. 78, 98

Pavel, I (1754-1801): Rusiya imperatoru; 1796-1801-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 118

Pepinov, Əhməd bəy (yaxud Əhməd Cövdət Pepinov; 1893-1937): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi; Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuş, Əmək və Əkinçilik naziri vəzifəsini tutmuşdur. Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 7, 9, 161, 164, 166, 171, 183, 204, 270, 299, 303, 399, 441, 461

Perçixin, Lev Veniaminoviç (1858 - ?): Bakı nahiyə məhkəməsinin üzvü və sədri olmuşdur. 34

Perm: Rusiyanın Avropa hissəsində şəhər. 50, 187, 367

Persidski: Bakıda küçə; indiki Murtuza Muxtarov küçəsi 17, 35, 57, 74, 77, 117, 195, 213, 235, 275, 354, 393, 512

Petlyura, Simon Vasilyeviç (1879-1926):

Ukraynanın siyasi və hərbi xadimi. Ukrayna Xalq Respublikası Direktoriyasının rəhbərlərindən olmuşdur. 111, 119, 132

Petroqrada (yaxud Peterburq) 11, 49, 188, 195, 235, 261, 275, 308, 317, 356, 367, 396, 434, 474, 504, 505, 514

Pilsudski, Yuzef [Józef Piłsudski; 1867-1935]: Polşanın hərbi və siyasi xadimi; marşal. 14 noyabr 1918 – 9 dekabr 1922-ci il tarixlərində Polşa Respublikasının Sədri olmuşdur. 21, 88, 445

Pirəkəşkül: Abşeron kəndlərindən. 118, 137, 138

Pirsağı: Bakının kəndlərindən biridir. 15, 216, 432

Pirumov: 1918-ci ildə ermənilərin gürcü yaşayış məntəqələrinə hücumlarına rəhbərlik etmiş zabitlərdən olmuşdur. 105

Pişnamazzadə, Axund Məhəmməd (1853-1937): din xadimi. Təhsilini Gəncə və Təbrizdə almış, Rusiya əleyhində təbliğatda günahlandırılaraq çar rejimi tərəfindən Türkünə sürgün edilmişdir. 1909-cu ildə Qafqaz müsəlmanlarının şeyxülislamı olmuş (bu vəzifəyə rəsmi olaraq 1915-ci ildə təsdiq edilmişdir) və 10 dekabr 1918-ci ildə səhhətinə görə öz xahişi ilə azad edilənə qədər vəzifədə qalmışdır. Maarifçilik və xeyriyyəçilik sahəsində də xidmətləri olan Pişnamazzadə 1937-ci ildə Gəncədə vəfat etmişdir. 16, 17

Pişon, Stefan [Stéphane Pichon; 1857-1933]: Fransanın siyasi xadimi. 1906-1911-ci illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsinin sonlarında və Paris Sülh Konfransı dövründə aktiv fəaliyyəti ilə diqqəti cəlb etmişdir. 186

Polşa (yaxud Lehistan) 21, 88, 99, 148, 158, 223, 236, 305, 329

Polşa Təsviyyə Komitəsi [Polska Komisja Likwidacyjna]: Birinci Dünya müharibəsindən sonra Polşanın müstəqilliyinin bərpa edilməsi prosesində keçmiş Avstriya imperiyasından qopan Polşa torpaqlarında

asayişin təmin edilməsi məqsədi ilə qurulan müvəqqəi hökumət orqanı. Mərkəzi Krakov şəhəri idi. 1918-ci ilin oktyabrında qurulmuş, 1919-cu ilin martında öz səlahiyyətlərini Varşavadakı mərkəzi hökumətə təhvil vermişdir. 21

Polyak, polyaklar 8, 128, 223, 308, 367, 419, 445

Portəgiz: bax. Portuqaliya.

Portuqaliya 162, 415

Poti 16, 224, 368

Poznan [Poznan]: Polşanın mərkəzi hissəsində şəhər. 62, 172

Pyotr I (1672-1725): Rusiya hökmdarı; 1682-1725-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 110

“R. J.”: qəzet. 132

Ramana: Bakı ətrafında kənd. 115, 119, 176, 432

Raykroft, Uilyam Henri [William Henry Rycroft; 1861-1925]: Britaniyanın hərbi xadimi; general-mayor. 189

Revel: İndiki Estoniyanın paytaxtı Tallin şəhərinin köhnə adı. 66, 276, 329

Rəcəbov, Cəfər 94

Rəhimov, Hüseyn: Hacıbəyov Qardaşları teatr truppasında səhnə tərtibatçısı olmuşdur. 98

Rəhimzadə, Həsən: Ərəkit ibtidai məktəbinin müdiri olmuşdur. 234

Rəsulzadə, Məhəmməd Əmin (1884-1955): Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi, Cümhuriyyətin qurucularından biri. Azərbaycan Milli Şurasının və “Müsəvat” partiyasının sədri; eyni zamanda jurnalist və publisist. 8, 123, 124, 161, 169, 175, 182, 185, 202, 221, 246, 254, 286, 300, 301, 302, 303, 321, 322, 323, 342, 347, 411, 441, 453, 463, 466, 519

Riqa: Latviyanın paytaxtı. 111, 329

Roxlin, Abram Veniaminoviç (1881-1941): Menşeviklərin Bakı komitəsinin üzvü, Sentrokaspi Diktaturasının Ərəz komissarı, Bakı Şəhər Bələdiyyə Şurasının üzvü. Sovet

dövründə Bakıda kommunal təsərrüfatı sahəsində işləmişdir. Casusluqda təqsirləndirilərək 1939-cu ildə həbs edilmiş, 1941-ci ildə güllələnmişdir. 35, 371, 372, 373, 389, 390, 401, 452, 472

“Royter” [Reuters]: Dünyanın ən böyük xəbər agentliklərindən biri. 46, 47, 62, 172, 187, 223, 259, 329, 350, 366, 367, 520

Rumıniya 65, 66, 148, 149, 225, 260

Rus, ruslar 2, 5, 13, 17, 22, 24, 28, 43, 44, 45, 46, 50, 51, 53, 58, 60, 61, 62, 70, 74, 75, 78, 82, 91, 96, 101, 102, 105, 108, 112, 113, 117, 118, 121, 123, 124, 125, 126, 137, 138, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 153, 156, 158, 159, 165, 168, 170, 172, 173, 176, 179, 180, 181, 182, 194, 203, 206, 207, 211, 215, 228, 232, 236, 239, 248, 270, 285, 286, 290, 303, 306, 309, 310, 313, 318, 322, 330, 335, 345, 348, 357, 364, 365, 366, 367, 374, 376, 377, 383, 387, 395, 397, 404, 408, 409, 411, 412, 413, 415, 419, 427, 428, 434, 438, 443, 444, 449, 455, 459, 475, 484

Rusiya 2, 5, 12, 24, 33, 35, 45, 47, 49, 61, 64, 66, 67, 73, 87, 91, 92, 101, 102, 107, 111, 118, 119, 121, 124, 127, 128, 132, 135, 139, 144, 149, 179, 180, 181, 186, 187, 188, 190, 203, 219, 224, 261, 262, 264, 285, 298, 304, 319, 320, 324, 329, 330, 337, 345, 350, 355, 384, 418, 419, 421, 423, 424, 427, 428, 446, 459, 464, 468, 480, 484, 505, 521, 522, 523

Rüstəmbəyli, Şəfi bəy (1893-1960): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Kiyev Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü, “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından biri olmuşdur. 35, 165, 166, 299, 502, 503, 520

Rüstəmbəyov, Baxış bəy Əsəd bəy oğlu (1870-1942): Petroqrada Texnologiya İnstitutunu bitirmişdir. Abşeronda neft mədənlərində müdir və mühəndis kimi işləmiş, Azərbaycan Balıq Vətəgələri İdarəsinin müdiri olmuşdur. Cavad qəzasından Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur.

Sovet dövründə xalq təsərrüfatının müxtəlif sahələrində çalışmışdır. 165

Rzadə, Əliabbas: Bakı sakini 97

Sabir, Mirzə Ələkbər (1862-1911): Azərbaycanlı şair, məşhur satira ustası. 78

Sabunçu: Bakının rayonu. 15, 108, 175, 176, 313, 430, 470, 511

Sadaxlı: Gürcüstanda indiki Marneuli bələdiyyəsinin kəndi. 1918-ci ildə Borçalı qəzasının tərkibində idi. 26, 63, 87

Salyan: Azərbaycanda şəhər; Salyan rayonunun inzibati mərkəzi. Kür çayı sahilində yerləşir. 3, 77, 165, 174, 203, 312

Samtredi (Samtredia): Gürcüstanın qərbində, İmereti bölgəsində şəhər. 173

Samuel, Herbert Luis [Herbert Louis Samuel; 1870-1963]: Britaniyanın siyasi xadimi. Daxili İşlər naziri və Fələstin Ali Komissarı olmuşdur. 47

Sarablı, Hüseynqulu (yaxud Hüseynqulu Sarabski; 1879-1945): Azərbaycan aktyoru. Azərbaycan Cümhuriyyətinin mədəni həyatında fəal iştirak edən Sarablının, Azərbaycan teatrının, eləcə də musiqisinin inkişafında misilsiz xidmətləri olmuşdur. 76, 193

Satton, Con Edvard [John Edward Sutton; 1862-1945]: Britaniyanın siyasi xadimi, Leyboristlər Partiyasına mənsub olmuşdur. 47

Sazonov, Sergey Dmitriyeviç (1860-1927): Rusiyanın diplomati. Bir sıra ölkələrdə səfir kimi işləmiş, 1910-1916-cı illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. Rusiyanın cənubunda Xüsusi Şura Hökumətinin tərkibində yer almışdır. Mühacirətdə ölmüşdür. 64, 132, 285, 305, 505

Sevastopol: Krım yarımadasının cənub-qərbində, Qara dəniz sahilində liman şəhəri. 21, 48, 88, 172, 505

Seyidzadə, Ağa Mirkazım (? - 1918): Keşlə sakini. 92

Seyidzadə, Bədrəddin (yaxud Mir Bədrəddin Seyidzadə; 1882-1945): Azərbaycan

şairi. 199

Seyidzadə, Mir Bədrəddin: bax. Seyidzadə, Bədrəddin.

Səfikürdski, Aslan bəy (1881-1937): Azərbaycanın dövlət xadimi. Zaqafqaziya Seyminin, Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuş, 3-cü hökumət kabinəsində Poçt-Teleqraf və Əmək naziri, 4-cü kabinədə Ədliyyə və Əmək naziri vəzifələrini tutmuşdur. 68, 133, 168, 169, 183, 200, 401, 418, 465

Səhhət, Abbas (Abbas Əliabbas oğlu Mehdişadə; 1874-1918): Azərbaycan şairi, dramaturqu, tərcüməçisi və dərslik müəllifi. 54

Səidzadə, Molla Haşim: Zəngəzur müsəlmanları Milli məclisinin üzvü olmuşdur. 85

Sinn Feyn (yaxud Şinn Feyn; Sinn Féin): İrlandiyanın müstəqilliyi uğrunda mübarizə aparmaq məqsədi ilə 1905-ci ildə yaradılan təşkilat. 59

Sisyanovski: Bakıda küçə; indiki Təbriz Xəlilbəyli küçəsi. 135, 175

Skobelev, Mixail Dmitriyeviç (1843-1882): Rusiyanın hərbi xadimi, general. Türkünstanı işğal edən Rusiya ordularının komandiri, Fərqanə vilayətinin hərbi qubernatoru olmuşdur. 18, 39, 58, 78, 98, 117, 137, 158, 176, 196, 216, 533

Skobtsov, Daniil Yermolayeviç (1884-1969): Rusiyada Vətəndaş müharibəsi dövrünün siyasi xadimi. Kuban Radasının üzvü və Kuban Hökumətdə Kənd Təsərrüfatı naziri olmuşdur. 1920-ci ildə mühacirətə getmişdir. 132

Slovak, slovaklar 128, 305

Spartak İttifaqı [Spartakusbund]: 1916-1918-ci illərdə Almaniyada fəaliyyət göstərən marksist təşkilat. Ümumdünya proletar inqilabı tərəfdarı idi. Təsisçiləri arasında Roza Lüksemburq, Karl Libknext və başqaları yer alırdı. 47, 129, 149, 185, 223, 224, 325, 350

Spasski: Bakıda küçə; indiki Zərgər-palan

küçəsi. 18

Staro-Tereçni (Staro-Tereçnoye): Dağıstanın Qızılyar rayonunda kənd. 62

Stokholm: İsveçin paytaxtı. 27, 148, 305, 329

Sur, Abdulla Tofiq [1882-1912]: müəllim, publisist, tənqidçi və ədəbiyyatşünas. 52

Suraxanı; Suraxanı dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). 116, 119, 176, 486

Sülh Konfransı, Ümumdünya Sülh Konfransı 3, 8, 9, 13, 14, 41, 49, 64, 79, 112, 125, 132, 133, 148, 172, 187, 199, 212, 225, 290, 305, 350, 368, 374, 375, 384, 386, 401, 410, 421, 505, 521

Sürməli qəzası (uyezdi) 75, 105, 106, 142, 167, 343, 344

Şabadin: Zəngəzur mahalının kəndi; hal-hazırda Ermənistan ərazisində Yeğək kəndi. 83

Şağan 15, 216, 432

Şamaxı (şəhər) 1, 2, 3, 40, 53, 54, 70, 94, 165, 214, 215, 266, 312, 355, 448, 511

Şerbaşev 107

Şerman, M. Q.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş tibb işçisi, mama. 38, 57, 176, 216, 396, 454

Şeydeman, Filipp [Philipp Heinrich Scheidemann] (1865-1939): alman sosial-demokrat, 1919-cu ilin fevral-iyun aylarında Veymar Respublikasının Baş naziri olmuşdur. 149, 224, 248, 290, 349, 495

Şeyxülislamov, Əkbər ağa (1891-1961): Azərbaycan Cümhuriyyətinin Əkinçilik və Əmək naziri, “Hümmət” partiyasının üzvü, Parlamentdə Sosialistlər Fraksiyasının üzvü olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətdə qalmışdır. 14, 161, 167

Şəki 10, 77, 165, 166, 199, 262, 323, 440, 471, 482, 503, 504, 519, 520

Şərifov, Məhəmməd 94

Şərin (Cənubi Azərbaycan) 75

Şəril: bax. Şərr.

Şərr 56, 84, 99, 105, 106, 142, 166, 167,

343, 344, 466

“Şimal”: XX əsrin əvvəllərində Abşeronda neft hasilatı ilə məşğul olan şirkət. 108

Şişə: bax. Şuşa.

Şiştəpə: Zəngəzurda dağ.

Şmaqaylov, Georgi Leonidoviç (1886 - ?): Nikolayev Mühəndislik Akademiyasını bitirmişdir. 1918-ci ildə polkovnik rütbəsi almışdır. Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Gürcüstanda xidmət etmiş, Kür çayının üstündən keçən Dzeqvin köprüsünün partladılmasında iştirak etmişdir. Gürcüstan hökuməti tərəfindən güllələnmə cəzasına məhkum edilmiş, ancaq Qafqazdakı Antanta nümayəndələrinin işə qarışmasıyla azad edilmişdir. Mühacirətə getmişdir. 107

Şollar su kəməri, Şollar suyu 40, 526

Şternin, Boris Moiseyeviç: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 195, 235, 275, 317, 356, 396, 434, 474, 514

Şubanı: Bakı ətrafında kənd. 108, 268

Şumski, Leonid İvanoviç: Azərbaycan Parlamenti İdarəsində protokol katibi işləmişdir. 159

Şuşa (şəhər) 1, 83, 85, 127, 229, 230, 255, 295, 300, 312, 373, 374, 380, 385, 387, 406, 407, 408, 409, 410, 415, 423, 424, 425, 432, 481, 498, 511, 513, 527

Şüləver (yaxud Şulaveri): Gürcüstanın cənubunda, Kvemo-Kartli diyarında kənd. 1925-ci ildə adı dəyişdirilərək Şaumyani olmuşdur. 12, 26, 63, 87

Şüvəlan 15

Şvets, Fyodor Petroviç (1882-1940): Rusiyanın və Ukraynanın ictimai-siyasi xadimi; geoloq. Kiyev Universitetinin professoru, Ukrayna Xalq Respublikası Direktoriyasının üzvü olmuşdur. Mühavirətdə elmi-pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. 132

Tağiyev fabriki (toxuculuq fabriki) 73, 487, 489, 497

Tahirov, Yusif bəy: Hərbi təhsil almış və çar ordusunda xidmət etmişdir. Araz Türk Cümhuriyyəti hökumətinin nümayəndəsi

olmuşdur. 86, 167

Taqanroq: Rusiyanın Rostov vilayətində şəhər. 188

Tarkovski, Nuh-bəy (1878-1951): Dağlılar Respublikasının hərbi xadimi. Kumık əsilli Tarkovski Rusiya ordusunda xidmət etmiş, Dağlılar Respublikası dövründə isə Hərbi nazir vəzifəsini tutmuşdur. 1920-ci ildə mühacirətə getmişdir. 28, 473, 486

Tazəşəhər: Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı. Bax. Krasnovodsk. 88, 411

Tehran 53

Ter-Avanesov, Leonid: həkim. 78, 98, 117, 137, 157, 176, 195, 216, 235, 256, 275, 296, 317, 336

Teymurxaşura: İndiki Buynaxsk şəhəri. Rusiya Federasiyasının tərkibində Dağıstan Respublikası Buynaxsk rayonunun inzibati mərkəzi. Əsası XIX əsrdə qoyulan şəhərin adı 1922-ci ildə dəyişdirilərək Buynaxsk olmuşdur. 28, 46, 50

Təcəddüd firqəsi: Osmanlı Dövlətində mövcud olmuş siyasi partiya. 5 noyabr 1918-ci ildə qurulmuşdur. İttihad və Tərəqqi partiyasının davamçısı olduğu üçün 1919-cu ilin may ayında bağlanmışdır. 89

Tələt paşa (1874-1921): Osmanlı dövlət xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin liderlərindən biri idi. Daxili İşlər naziri, Poçt və Teleqraf naziri, Baş Nazir vəzifələrini tutmuşdur. Berlində erməni terrorçusu Teyliryan tərəfindən odlu silahla vurularaq öldürülmüşdür. 84, 127, 128, 129, 208, 285, 336, 513

“Tərcüman”: İstanbulda nəşr edilən qəzet. 65

Tiflis (şəhər) 16, 26, 53, 66, 74, 84, 95, 99, 107, 146, 173, 189, 211, 215, 225, 232, 236, 237, 261, 262, 263, 333, 351, 355, 368, 403, 412, 420, 438, 443, 468, 473, 486, 493, 522, 530

Tomson, Vilyam Montqomeri [William Montgomerie Thomson; 1877-1963]: Bri-

taniya generalı. Bakının general-qubernatoru olmuşdur. 5, 7, 9, 14, 22, 23, 24, 35, 50, 52, 72, 85, 90, 93, 205, 249, 253, 374, 379, 380, 386

Topçubaşov, Əlimərdan bəy (1863-1934): Azərbaycanın siyasi xadimi; Azərbaycan Cümhuriyyətinin banilərindən biri. Tiflisdə anadan olmuş, Peterburq Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Rusiya müsəlmanlarının təşkilatlanmasında və siyasi həyatında müstəsna xidmətləri olmuşdur. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü, Dumada Müsəlman fraksiyasının sədri, “Kaspi” qəzetinin redaktoru olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin sədri, Azərbaycan Hökumətində portfelsiz nazir və Xarici İşlər naziri vəzifələrini tutmuş, Azərbaycan Cümhuriyyətinin Fövqəladə elçisi və səlahiyyətli naziri kimi İstanbulla ezam edilmişdir. Paris Sülh konfransına göndərilən Azərbaycan nümayəndə heyətinin sədri idi. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətdə qalmış, siyasi fəaliyyətini davam etdirmişdir. Parisdə vəfat etmişdir. 14, 161, 365

“Trudavaya qazeta” 88

“Trudovoye znamya”: 1918-ci ildə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Sosialist İnqilabçılar Partiya-sının Tiflis komitəsinin orqanı idi.

“Tunerb”: hərbi gəmi. 65

Türkiyə 21, 50, 65, 75, 85, 127, 128, 129, 130, 133, 168, 172, 179, 180, 181, 186, 188, 210, 247, 256, 282, 283, 284, 285, 286, 291, 306, 373, 408, 413, 420, 421, 433, 445, 446, 459, 480, 484, 493, 505, 521, 522, 524

Türküstan 88, 89, 90, 91, 92, 99, 159, 346, 388

Ufa: Rusiyada şəhər; müasir dövrdə Başqırdıstan Respublikasının paytaxtı. 147, 203, 306, 493

Ukrayna 27, 66, 67, 88, 99, 119, 124, 132, 225, 236, 306, 419, 420, 469, 471, 503, 505, 508

Ural 147

Uralski: Rusiyada şəhərli qəsəbə; Sverdlovsk vilayəti ərazisindədir. 371

Üçkilsə: Qərbi Azərbaycan torpaqlarında rayon və bu rayonun inzibati mərkəzi olan şəhər; bir müddət Eçmiyədzin adını daşımışdır. Hal-hazırda Ermənistan Respublikasında qalan rayonun ərazisi Ar-mavir vilayətinin bir hissəsini təşkil edir, şəhər isə Vağarşapat adlandırılmışdır. 75, 145

Varşava: Polşanın paytaxtı. 21, 88, 223, 308, 329

Vartanəzir: Zəngəzur mahalının kəndi olmuşdur. 83

Vaşinqton: Amerika Birləşmiş Ştatlarının paytaxtı. 95

Vels, Otto [Otto Wels; 1873-1939]: Almanyanın ictimai-siyasi xadimi, sosial-demokrat. Almaniya İmperiyası və Veymar Respublikası reyxstaqının (parlamentinin) deputatı olmuşdur. Berlin şəhərinin komendantı vəzifəsini tutarkən, Spartak hərəkatı iştirakçılarna atəş açılmasını əmr etmişdir. 110

Vestermark: Almaniyada yer. 248

Veşapeli, Qriqori Georgiyeviç (1892-1926): Gürcüstanın siyasi xadimi. Moskva Universitetinin Tarix-Filologiya fakültəsini bitirmişdir. Gürcüstan Təsisçilər Məclisinin üzvü olmuşdur. Sovetləşmədən sonra mühacirətə getmiş, Parisdə sui-qəsd nəticəsində öldürülmüşdür. 12

Veysov, Məhəmmədəli: Azərbaycan Cümhuriyyətinin Sosial Müdafiə Nazirliyində işləmişdir. 118, 137

Vıborq: Baltik dənizində Rusiyaya məxsus liman şəhəri. Fin körfəzinin şimal-şərq hissəsində yerləşən Vıborq körfəzinin sahilindədir. 66

Vilhelm II (Wilhelm II, 1859-1941): Almaniya imperatoru, 1888-1918-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 119, 178, 397

Vilson, Vudro (Woodrow Wilson; 1856-

1924): ABŞ-ın 28-ci prezidenti (1913-1921). I Dünya müharibəsinə son qoymaq üçün sülh müqaviləsi layihəsini (Vilson prinsiplərini) işləyib hazırlamışdır. 12, 46, 47, 63, 64, 86, 88, 130, 131, 147, 148, 172, 180, 186, 187, 188, 197, 212, 224, 285, 291, 305, 340, 341, 350, 351, 404, 447, 468, 480, 505, 521, 522

Vinniçenko, Vladimir Kirilloviç (1880-1951): Ukraynanın ictimai-siyasi xadimi. Ukrayna Xalq Respublikası Direktoriyasının rəhbərlərindən olmuşdur. 66, 132

Vitseyn, Duqlas: Zaqafqaziyadakı Antanta heyətinə daxil olan Britaniya hərbcisi; kapitan. 190

Vorovski, Vatslav Vatslavoviç (1871-1923): Rus inqilabçı və diplomatı. 1917-1919-cu illərdə Stokholmda Rusiyanın Skandinaviya ölkələrindəki diplomatik nümayəndəsi vəzifəsini tutmuşdur. 1, 21, 38, 41, 61, 81, 97, 101, 121, 141, 156, 159, 179, 195, 199, 219, 235, 239, 259, 275, 279, 299, 317, 319, 339, 356, 359, 379, 396, 399, 417, 434, 437, 457, 474, 477, 497, 514, 517

“Voskresnaya gazeta”: bax. “Observer”.

“Vperyod”: “Daşnaksutyun” partiyasının Bakı şöbəsinin orqanı olan, rus dilində nəşr edilən qəzet. 23, 35, 61, 95, 115, 125, 352, 379

Yalama (dəmiryol stansiyası) 29, 174

Yalman: Göyçayın kəndi. 96

Yaponiya 48, 49, 144, 187, 188, 305, 367, 384, 505

“Yedinaya Rossiya”: Bakı Rus Milli Şurasının gündəlik qəzeti. 1918-1919-cu illərdə Bakıda nəşr olunmuşdur. 22, 24, 43, 46, 49, 61, 102, 125, 136, 330

Yekaterinenfeld: Gürcüstanda indiki Bolnisi şəhəri. 1918-ci ildə Borçalı qəzasının kəndi olmuşdur. 63

Yekaterinodar: Rusiyanın cənub-qərbində, Kuban çayının sahilində şəhər; indiki Krasnodar şəhəri 1920-ci ilə qədər Yekaterinodar adlanmışdır. 66, 67, 87, 305

Yekaterinoslav 64, 111

Yeni Bayəzid: Müasir dövrdə Ermənistan ərazisində, Göyçə gölünün qərbində şəhər. XIX əsrin ortalarına qədər Kəvər adlanan yaşayış məntəqəsi daha sonra Novo-Bayəzid və Nor-Bayəzid adlanmış, 1959-cu ildə Kamo, 1995-ci ildə isə Qavar adını almışdır. 75, 105, 343, 485

Yessentuki: Rusiyanın Stavropol diyarında kurort şəhəri. 87, 445, 479

Yeva xanım: bax. Olenskaya, Yeva.

Yevanqulov 35

Yevlax 33, 230, 253, 292, 374, 385

Yuxarı Ayıblı: Gəncə qəzasının kəndi. 58

Yunanistan 67, 172, 305, 445

Yurdsevər, Əbdülvahab Məmmədzadə (yaxud Məhəmmədzadə; 1898-1976): publisist və siyasi xadim; Azərbaycan milli istiqlal hərəkatının fəal iştirakçısı. Siyasi və ədəbi fəaliyyətini mühacirətdə davam etdirmişdir. 213

Yusifbəyli, Nəsim bəy (1881-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi, Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucularından biri. Odessa Universitetinin Hüquq fakültəsində təhsil almışdır. 1917-ci ildə Gəncədə Türk Ədəmi-Mərkəziyyət Partiyasını qurmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin yaradılmasında yaxından iştirak etmiş, Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikası Hökumətində Maarif naziri olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Maliyyə və Xalq Maarifi naziri, Xalq Maarifi və Dini Etiqad naziri, Daxili İşlər naziri və Baş Nazir vəzifələrini tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra qətlə yetirilmişdir. 59, 460.

Yusifzadə, Ağababa. 93

Yusifzadə, Əli (1900-1937): Azərbaycanlı şair, publisist və mütəfəkkir. Şuşada doğulmuşdur. Cümhuriyyət Hökuməti tərəfindən xaricə təhsilə göndərilmişdir. 1937-ci ildə Sovet rejimi tərəfindən güllələnmişdir. 163, 405

Yusifzadə, Mirhəsən Seyid: Azərbaycanlı

publisist. Xüsusilə “Tuti” adlı məzhəkə jurnalında “Sırtıx”, “Seyid Sırtıx”, “Çayçı”, “Münsif” kimi imzalarla çıxış etmişdir. 158

Zaqafqaziya 35, 219, 330, 355, 368, 444, 468, 521

Zaqatala 58, 74, 107, 146, 207, 219, 220, 221, 236, 471

“Zarya-Şəfəq” teatri: Gəncədə teatr. 96

Zeynalov, Cahangir (1865-1918): Azərbaycanın ilk peşəkar aktyorların-dan. Azərbaycanda teatr sənətinin inkişafında misilsiz xidmətləri olmuşdur. 2, 26, 74, 90, 127, 128, 129, 130, 181, 391

Zəngəzur 34, 56, 82, 84, 127, 229, 253, 255, 256, 272, 369, 409, 497, 498, 511

Zərdab: bugünkü Zərdab şəhəri; Cümhuriyyət dövründə Göyçay qəzasının kəndi idi. 96

Zəyəm: Gəncə qəzasının nahiyəsi. 58

Zığ 15, 216

Zirə: Abşeronun kəndlərindən. 15, 216, 432

Ziya paşa (Əbdülhəmid Ziyaəddin; 1829-1880): Osmanlı imperiyasının dövlət xadimi, mütəfəkkir, şair və yazıçı. 52, 391

Ziyadxanov, Adil xan (1877-1957): Azərbaycanın dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Cümhuriyyət dövründə Xarici İşlər nazirliyində işləmiş, Azərbaycanın İranda diplomatik nümayəndəsi təyin edilmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bir müddət İranda, daha sonra Türkiyədə yaşamışdır. 103

“Znamya truda” 22, 26, 61, 72, 125, 352

Korrektor: Azad Ağaoğlu
Kitab üzlüyü və tərtib: Fikrət Məlikov

Nəşriyyat direktoru: Rəhilə Soltanqızı
Mətbəənin direktoru: Zöhrab Vəlibəyli
Texniki redaktor: Ruslan Mahmudov

Çapa imzalanmışdır: 19.08.2022
Formatı 70x100 ¹/₁₆ . F.ç.v 35
Ofset kağızı, Ofset çapı. Səhifə sayı: 576
Tiraj: 300, Bakı-2022

**Hazır materiallar əsasında
Çaşıoğlu Eİ-MMC
mətbəəsində çap edilmişdir.**

Bakı ş., Mikayıl Müşfiq küç. 2A

ISBN 978-9952-8425-2-4

9 789952 842524

AZƏRBAYCAN

QƏZƏTİ

1918-1920

Müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin bünövrəsinin qoyulduğu Cümhuriyyət illərində (1918-1920) nəşr edilən “Azərbaycan” qəzeti mətbuat tariximizdə müstəsna rol oynamışdır. Qəzetin səhifələrində dərc olunan rəsmi məlumatlar, yerli və xarici xəbərlər, dövrün qabaqcıl ziyahlarının məqalələri tariximizin bu zəngin səhifəsini əks etdirmək baxımından əvəzsizdir.

“Azərbaycan” qəzetinin ilk sayı 15 sentyabr 1918-ci ildə Gəncədə işıq üzü görmüş, 5-ci nömrədən etibarən qəzet Bakıda nəşr edilmişdir. Qəzetin sonuncu – 443-cü nömrəsi 28 aprel 1920-ci ildə çıxmışdır. “Azərbaycan”ın redaktorları Ceyhun bəy Hacıbəyli, Şəfi bəy Rüstəmbəyli, Üzeyir bəy Hacıbəyli və Xəlil İbrahim olmuşlar.

Cümhuriyyət dövrünün canlı şahidi olan “Azərbaycan” qəzetinin tam külliyyatının ilk dəfə olaraq ərəb əlifbasından latın qrafikalı müasir Azərbaycan əlifbasına çevrilməsini və çoxcildlik nəşrini ADA Universiteti həyata keçirir.

IV cild

(Yanvar 1919)

